

Dravce A sovy

Časopis Ochrany
dravcov na Slovensku

Birds of Prey and Owls
– Journal of Raptor
Protection of Slovakia

21. ročník – 2025

Správy skupín 2024

1

ZAÚJÍMAVOSTI a AKTUALITY Z VTÁČEJ RÍŠE V PRAVIDELNEJ DÁVKE?

Vypočujte si podcast Ochrany dravcov na Slovensku Vtáčia akadémia! Čakajú vás zaujímaví hostia, témy, zážitky z terénu či vtáčie novinky zo Slovenska i zo sveta.

Podcast si môžete vypočuť priamo na našom webe dravce.sk,
a v obľúbených podcastových aplikáciách

dravce.sk

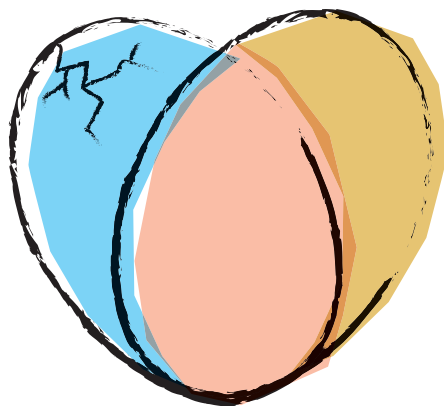
YouTube

Spotify

Podmaz

Darujte nám 2 %

DRAVCE.SK/2PERCENTA

Pravidelná či jednorazová finančná pomoc

DRAVCE.SK/DAR

Príspevok člena a sympatizanta

DRAVCE.SK/CLENSTVO

Z vašich príspevkov sú financované aktivity našich členov, realizované po celom území Slovenska (Malé členské projekty, záchrana hniezd pred výrubmi, riešenie prípadov nelegálnych aktivít, adopcie mláďat, poradenstvo, sčítanie myšiariok, evidencia hniezd sokola myšiara, exkurzie a prednášky).

Ďakujeme

- 5 Orol královský *Aquila heliaca*
- 9 Orol skalný *Aquila chrysaetos*
- 15 Orol kriklavý *Clanga pomarina*
- 18 Orliak morský *Haliaeetus albicilla*
- 22 Sokol sťahovavý *Falco peregrinus*
- 27 Sokol rároh *Falco cherrug*
- 30 Sokol červenonohý *Falco vespertinus*
- 35 Haja červená *Milvus milvus*
- 38 Plamienka driemavá *Tyto alba*
- 42 Spomienka na Viktora
- 50 Mapovanie lesných druhov sov v Strážovských vrchoch
- 56 50 let monitoringu orla kráľovského (*Aquila heliaca*) v Českej republike
- 59 Hnízdni populace orla skalného (*Aquila chrysaetos*) v Českej republike
- 64 50 let monitoringu sokola sťahovavého (*Falco peregrinus*) v Českej republike
- 68 Historie sledování raroha velkého (*Falco cherrug*) v Českej republike
- 71 Konference o orlu mořském v Chorvatsku – „White-tailed Eagle Conference 2024“

úvod

Jako by to bylo nedávno...

V překotném běhu času se to zdá poněkud neuvěřitelné, ale již uplynulo 50 let organizovaného výzkumu dravců a sov na našem území. Pojem „naše území“ uvádím záměrně v tomto obecném významu, aby si každý z nás mohl dosadit jemu bližší území buď slovenské nebo české. Vždyť naše společná historie započala jako československá...

Abychom si důstojně připomněli toto kulaté výročí, proběhlo na podzim loňského roku slavnostní společné zasedání slovenské RPS a české SOVDS.

Hlavní důraz při našem jednání byl kladen na přehled padesáti let vývoje a to jak vývoje organizace jako takové, tak vývoje populací čtyř vybraných druhů dravců, na nichž byl demonstrován velký význam naší dlouholeté práce. Vybrat z časových důvodů čtyři druhy nebylo snadné, ale nakonec jsme zvolili orla královského, orla skalního, sokola stěhovavého a raroha velkého. Stejně tak ovšem mohly být prezentovány i jiné druhy.

Pro některé to byla příležitost setkat se opět s některými přáteli i po desítkách let. Celé setkání se neslo v srdečném duchu. Příznám se, že při přípravě společné schůze jsme doufali v pozitivní ohlas ale atmosféra společného rokování předčila naše očekávání v tom dobrém smyslu slova.

50 let komunikujeme, spolupracujeme, sumarizujeme výsledky, vzájemně se doplňujeme na kompletaci společných výsledků a v neposlední řadě se i vzájemně motivujeme. Následkem toho máme k dispozici

obsáhlé data o jednotlivých druzích, které by jistě nebyly tak bohaté, kdybychom jako komunita nebyli nějak organizováni a nespolečně pracovali v tak intenzivní formě. A k oné spolupráci neodmyslitelně potřebujeme vzájemný respekt a názorovou toleranci. Važme si toho, že máme různé názory či postoje, vždyť pro budoucnost je to hlavní hybná síla pokroku.

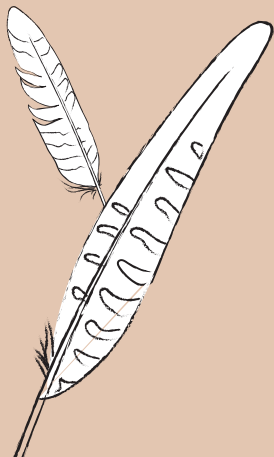
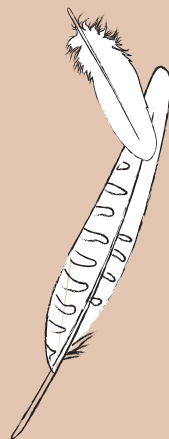
Na historii můžeme být hrdí, ale především je třeba si uvědomit, že historie zavazuje. Zavazuje k tomu, abychom pokračovali a aby i nové generace nesly onu pomyslnou pochodeň dál, doplňovaly a rozšiřovaly aktivity s vědomím, kolik úsilí vynaložili předchůdci na to, abychom byli dnes tam, kde jsme.

Oběma našim „dravčářským“ organizacím bych chtěl u příležitosti kulatého jubilea popřát mnoho dalších let naplněných hodnotnými výsledky i vzájemnou lidskou sounáležitostí.

Bedřich Landsfeld
vedoucí SOVDS
(a tiež dlhoročný člen výboru RPS)

SPRÁVY PRACOVNÝCH SKUPÍN ZA ROK 2024

OROL KRÁĽOVSKÝ AQUILA HELIACA

J. Chavko

RIEŠITELIA A SPOLUPRACOVNÍCI

L. Prešinský, R. Galaš, J. Chavko,
T. Veselovský, S. Kováč, J. Dunčičová,
B. Landsfeld, R. Slobodník, M. Gális,
E. Gulák, M. Danilák, R. Frenďák,
P. Chrašč, L. Šnír, S. Harvančík,
A. Dúbravský, B. Maderič, K. Bacsá,
S. Pačeňovský, Cs. Balasz, J. Lengyel,
R. Čáfal, T. Tedla, J. Svetlík, R. Jureček

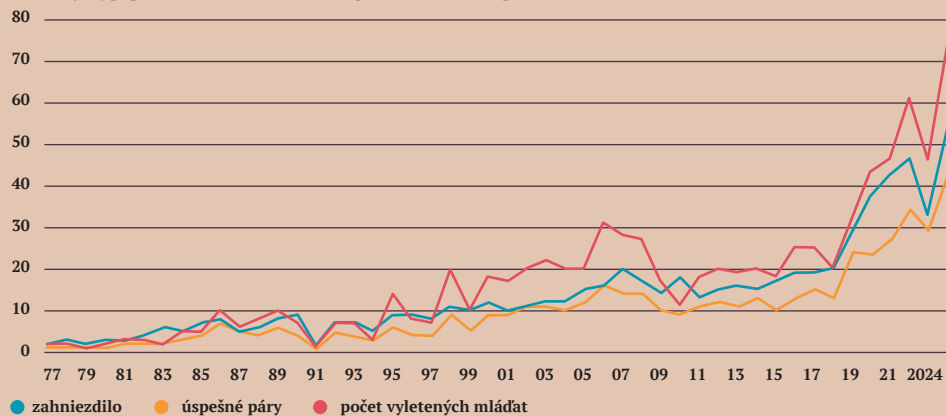
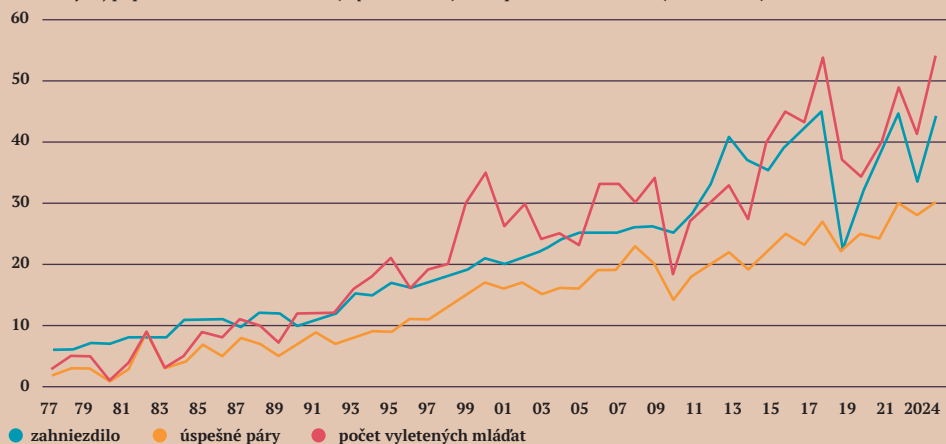
Na Slovensku sme monitoring zabezpečovali s aktívnou účasťou 25 mapovateľov a spolupracovníkov. Poďakovanie za súčinnosť a pomoc patrí aj viacerým pracovníkom Štátnej ochrany prírody SR, jej viacerým pracoviskám, najmä CHKO Štiavnické vrchy, CHKO Malé Karpaty, CHKO Dunajské luhy, CHKO Vihorlat a CHKO Ponitrie.

Monitoring hniezdenia v roku 2024 bol na Slovensku vykonávaný od marca do konca júla na všetkých známych hniezdiskách na západnom, východnom a strednom Slovensku.

VÝSLEDKY MONITORINGU NA ZÁPADNOM SLOVENSKU 2023:

KONTROLOVANÉ HNIEZDISKÁ	CHECKED TERRITORIES	57
OBSADENÉ HNIEZDISKÁ	OCCUPIED BREEDING TERRITORIES	53
POČET HNIEZDIACICH PÁROV	BREEDING PAIRS	53
POČET ÚSPEŠNÝCH PÁROV	SUCCESSFUL BREEDING PAIRS	42
POČET NEÚSPEŠNÝCH HNIEZDENÍ	UNSUCCESSFUL BREEDING ATTEMPTS	11
POČET VYVEDENÝCH MLÁĎAT	FLEDGLINGS	73
KRÚŽKOVANÉ JEDINCE (PULL. / AD.)	RINGED SPECIMENS (PULL. / AD.)	16/0

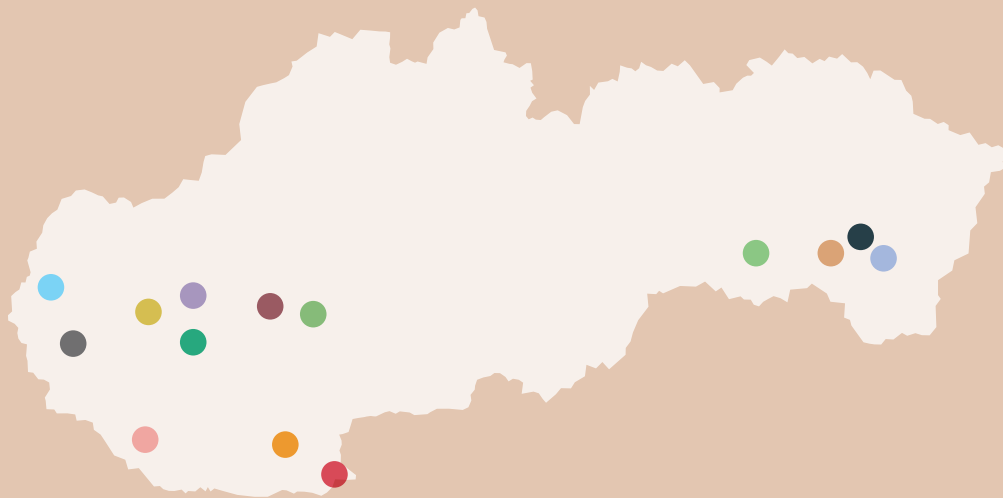
Prezentované údaje sú výsledkom činnosti členov pracovnej skupiny v hniezdnom areáli druhu v rámci SR a poskytujú informáciu o početnosti hniezdení druhu na Slovensku približne 90 – 95 % z celkovej populácie.

Obr. 1 Vývoj populácie orla kráľovského (*Aquila heliaca*) na západnom Slovensku (1977 – 2024).Obr. 2 Vývoj populácie orla kráľovského (*Aquila heliaca*) na západnom Slovensku (1977 – 2024).

VÝSLEDKY MONITORINGU NA VCHODNOM SLOVENSKU:

KONTROLOVANÉ HNIEZDISKÁ	CHECKED TERRITORIES	52
OBSADENÉ HNIEZDISKÁ	OCCUPIED BREEDING TERRITORIES	44
POČET HNIEZDIACICH PÁROV	BREEDING PAIRS	44
POČET ÚSPEŠNÝCH PÁROV	SUCCESSFUL BREEDING PAIRS	30
POČET NEÚSPEŠNÝCH HNIEZDENÍ	UNSUCCESSFUL BREEDING ATTEMPTS	14
POČET VYVEDENÝCH MLÁĎAT	FLEDGLINGS	54
KRÚŽKOVANÉ JEDINCE (PULL. / AD.)	RINGED SPECIMENS (PULL. / AD.)	0/1

Prezentované údaje sú výsledkom činnosti členov pracovnej skupiny v hniezdnom areáli druhu v rámci SR a poskytujú informáciu o početnosti hniezdení druhu na Slovensku 85 - 90 % z celkovej populácie.

HNIEZDENIE BOLO ZAZNAMENANÉ V NASLEDOVNÝCH OROGRAFICKÝCH CELKOCH:

- 18 - Podunajská rovina
- 6 - Považský Inovec
- 4 - Trávnice
- 3 - Hronská pahorkatina
- 3 - Borská nížina
- 6 - Nitrianska pahorkatina
- 9 - Trnavská pahorkatina
- 2 - Ipel'ská pahorkatina
- 1 - Malé Karpaty
- 1 - Pohronský Inovec

V pohoriach zahniezdilo 9 párov a v nížinách 44 párov, pričom v nížinách sme zaznamenali 8 nových hniezdiacich párov! Tento trend naznačuje perspektívu postupného presunu hniezdísk do nížin západného Slovenska.

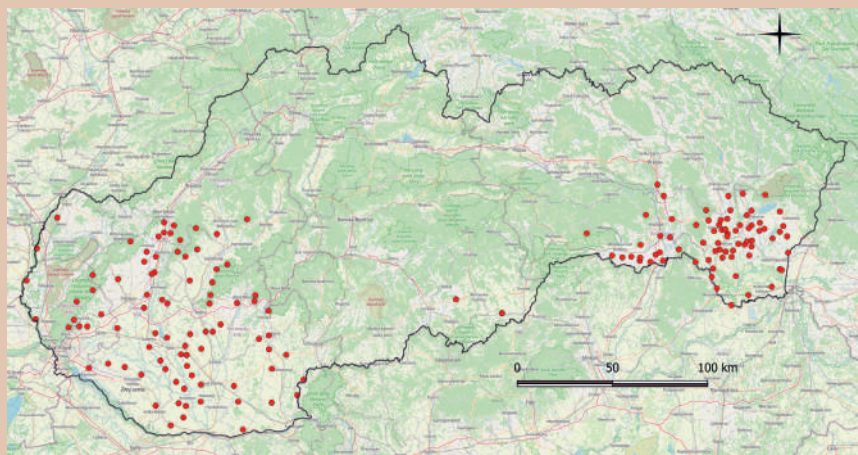
Z celkového počtu 53 párov hniezdilo úspešne 42 a vyviedli spolu 73 mláďat - 4 × 0, 16 × 1, 18 × 2, 7 × 3. Priemer počtu mláďat na úspešné páry bol 1,7 mláďat a na všetky hniezdiace páry 1,4 mláďat (obr. 1).

HNIEZDENIE BOLO ZAZNAMENANÉ V NASLEDOVNÝCH OROGRAFICKÝCH CELKOCH:

- 27 - Východoslovenská rovina
- 8 - Košická kotlina
- 6 - Ondavská rovina
- 3 - Východoslovenská pahorkatina.

Na východnom Slovensku bol aj tento rok zaznamenaný vzostupný počet zahniezdení, zaregistrovali sme hniezdenie 5 nových párov. Máme za to, že orly kráľovské aj v tomto roku v pohoriach nehniezdili.

Z celkového počtu 44 párov hniezdilo úspešne 30 a vyviedli spolu 54 mláďat - 14 × 0, 12 × 1, 15 × 2, 4 × 3. Priemer počtu mláďat na úspešné páry bol 1,8 mláďat a na všetky hniezdiace páry 1,2 mláďat (obr.2).

Obr. 3 Distribúcia všetkých známych párov orla kráľovského (1977-2024).

VÝSLEDKY MONITORINGU NA STREDNOM SLOVENSKU

Na juhu stredného Slovenska zahniezdil tento rok neúspešne len 1 pár v Rimavskej kotline. Druhý pár, ktorý minulý rok zahniezdil v Lučeneckej kotline pri vodnej nádrži v kolónii volaviek, sa nám tento rok nepodarilo dohľadať.

Na Slovensku sme v roku 2024 zaznamenali hniezdenie 98 párov, z ktorých 73 hniezdilo úspešne a vyviedli spolu 127 mláďat a 25 párov hniezdilo neúspešne. Celoslovenský priemer počtu mláďat na úspešné páry bol 1,7 mláďat a na všetky hniezdiace páry 1,3 mláďat. Zaujímavá bola veľká zhoda viacerých parametrov úspešnosti hniezdenia medzi západoslovenskou a východoslovenskou populáciou (obr. 1 a 2). Je zložité exaktne určiť príčinu vzostupnosti vývoja populácie. Tento rok sme zaznamenali výrazne vzostupný trend hniezdení v celom hniezdnom areáli, zaregistrovali sme hniezdenie až 13 nových párov!

Početnosti hniezdných párov na západnom a východnom Slovensku je približne zhodná, pričom na západnom Slovensku sú hniezdiská viac rozptýlené a naopak na východe krajiny viac skoncentrované (obr. 3.).

Domnievame sa, že zvýšenú vitalitu populácie podporili predovšetkým aj manažmentové opatrenia, najmä aktivity na eliminovanie prípadov vtácej kriminality v rámci projektu LIFE15 NAT/HU/000902 "LIFE PANNON EAGLE", do ktorého bolo zapojených šesť európskych krajín - Maďarsko, Rakúsko, Česko, Rumunsko, Srbsko a Slovensko. Aktivity významne zvyšujú pozitívny dopad na šírenie populácie v strednej Európe (Chavko et al. 2022). Osobitne bude potrebné riešiť aj otázku hrozby v dôsledku stále intenzívnejšieho používania prostriedkov na trávenie hrabošov poľných (*Microtus arvalis*), ktoré sú dôležitou súčasťou potravy orlov kráľovských v nížinách.

Literatúra

Chavko, J., Prešinský, L., & Slobodník, R. Distribution, abundance, and breeding of the imperial eagle (*Aquila heliaca*) in Western Slovakia in 1977–2022. *Raptor Journal*, 16(1), 43–55.

OROL SKALNÝ

AQUILA CHRYSAETOS

 Ján Korňan

 J. Brndiar, J. Hoľma, P. Jurík, J. Korňan, L. Potish,
M. Tobis, K. Šotnár, N. Schmidt, V. Trulík

RIEŠTEĽIA

M. Dravecký, E. Feriancová, E. Gulák, J. Hoľma, J. Korňan,
P. Kubík, B. Landsfeld, M. Macek, S. Ondruš, B. Sedláková,
L. Šimák, L. Šnirer, K. Šotnár

ZDROJE ÚDAJOV A SPOLUPRÁCA

M. Ballo, P. Balko, S. Brisuda, J. Brndiar, I. Bryndza, P. Bryndza,
T. Didirka, Š. Danko, A. Dúbravský, P. Ďurian, M. Ďula, T. Flajs,
I. Fuljer, P. Gablík, R. Galáš, L. Gulák, M. Gejdoš, M. Gombacký,
E. Hapl, S. Harvančík, M. Haverlová, L. Hrdý, T. Ilko, P. Jurík,
P. Chabreček, J. Chavko, J. Kicko, D. Karaska, S. Kováč, J. Korytiak,
R. Kruszyk (PL), F. Lipowski, B. Machcinik, M. Micenko, J. Mihók,
M. Mokán, K. Mutňanský, P. Orel (ČR), M. Palička, R. Piják,
J. Platko, L. Prečinský, J. Rabiasz (PL), R. Retkovský, A. Pohančenič,
L. Potish, V. Skalíčan, N. Schmidt, O. Šrejbr, M. Špilák, M. Tobis,
J. Vrána, Z. Vavřík (ČR), I. Vošček, P. Vrlík, M. Žihlavník.

KONTROLOVANÉ HNIEZDISKÁ	CHECKED TERRITORIES	101
OBSADENÉ HNIEZDISKÁ	OCCUPIED BREEDING TERRITORIES	98
POČET HNIEZDIACICH PÁROV	BREEDING PAIRS	50
POČET ÚSPEŠNÝCH PÁROV	SUCCESSFUL BREEDING PAIRS	29
POČET NEÚSPEŠNÝCH HNIEZDENÍ	UNSUCCESSFUL BREEDING ATTEMPTS	21
POČET VYVEDENÝCH MLÁĎAT	FLEDGLINGS	31
KRÚŽKOVANÉ JEDINCE (PULL. / AD.)	RINGED PULL. / AD.	15/ 0

Produktivita hniezdiacich párov bola 0,62 mláďaťa na hniezdny pár. Produktivita kontrolovaných párov bola 0,57 mláďaťa. V 4 prípadoch (4 %) boli zistené nehniedzdiace páry.

V dvoch prípadoch bolo zistené vyletenie 2 mláďat z hniezda bez zásahu človeka. V Západných Tatrách zistil vyletenie dvoch mláďat J. Hoľma (obr. 1). Jeden prípad bol zistený v Belianskych Tatrách (M. Tobis, obr. 2), ide o prvý zistený prípad z tohto geografického celku.

Úhyn spôsobený vlakom medzi Kráľovou Lehotou a Východnou (km 238,600) nahlásil pracovník ŽSR Norbert Schmidt 12. 1. 2024 (obr. 3). Orol bol okrúžkovaný J. Mihókom. Zaujímavé je, že ide o druhý prípad zrazenia vlakom orla skalného v tomto úseku. V roku 1996 bola orlica zrazená vlakom, úspešne ju rehabilitoval a vypustil Ladislav Šimák.

Nález uhynutého orla skalného nahlásil 16. 8. 2024 v lesnom poraste v Papradne (okr. Považská Bystrica) označeného krúžkom SK050 V. Trulík. Orol bol už v značnom štádiu rozkladu našlo sa len niekoľko kostí a perie (obr. 4). Príčinu úhynu sa nepodarilo zistiť.

CELKOVO BOLO ZISTENÝCH 21 (42 %) PRÍPADOV STRÁT V HNIEZDOM OBDOBÍ, KTORÝCH PRÍČINY BOLI NASLEDOVNÉ:

PRIRODZENÉ

5× (24 %), z toho 5 × znáška.

ANTROPICKÉ

4× (19 %), z toho 4 × mláďa (1 × ťažba dreva, 1 × vrtuľník, 1 × vykradnutie človekom, rušenie – poľovnícky posed).

NEZNÁME

12× (57 %), z toho 8 × znáška, 3 × mláďa, 1 × nezistené.

Tab. 1 Označovanie mláďat a odber krvných vzoriek.

RIEŠITEĽ	ORNITOLOG. KRÚŽOK	KRVNÁ VZORKA
MIROSLAV DRAVECKÝ	3	-
JÁN KORŇAN	2	2
METOD MACEK	7	-
LADISLAV ŠIMÁK	1	-
LADISLAV ŠNÍRER	2	-
SPOLU	15	2

Obr. 1 Tretí zistený prípad vyletenia 2 mláďat v Západných Tatrách u totožného páru. (J.H.)

Obr. 2 Prvé zistené vylenie 2 mláďat v Belianskych Tatrách. (M. T.)

Obr. 3 Dospelý orol skalný zrazený vlakom pri Kráľovej Lehote. (N.S.)

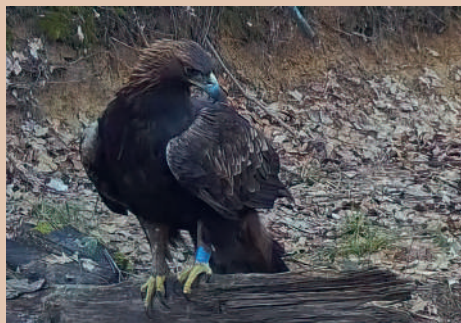
Obr. 4 Zbytky peria a kostí nájdené v Javorníkoch v k. ú. Papradno v lese. Orol mal krúžok SK050 a bol krúžkovaný v Lúčanskej Malej Fatre v r. 2017. (V. T.)

Označenie	Dátum pozorovania	Miesto pozorovania	Dátum označenie, autor	Miesto označenia	Vzdialenosť preletu (km)
SK051	5. 1. 2024	Javorníky, Štiavnik	11. 6. 2017, Ján Korňan	Strážovské vrchy, hniezdo	44
nesnímateľný krúžok, mosadzný	16. 1. 2024	Žiar, (pár 11903)			
SK166-169	20. 1. 2024	Ustrzyki Dolne, Poľsko	Karol Šotnár	Štiavnické vrchy alebo Strážovské vrchy alebo Žiar, hniezdo	cca 300
AX3986	5. 2. 2024	Javorníky, Zákopčie	2. 6. 2020, Róbert Kruzsyk	Rycerka Górna, gmina Rajcza	24
SK630	5. 2. 2024	Javorníky, Zákopčie	1. 7. 2022, Ján Korňan	Západné Tatry, hniezdo	68
SK305	15. 2. 2024	Kysucké Beskydy, Nová Bystrica	15. 6. 2021, Metod Macek	Kysucká vrchovina, hniezdo	35
"SK"	10. 3. 2024	Чорноголова (Čornogolova), Ukrajina			
SK300	18. 3. 2024	Kunovice, Uherské Hradište, ČR	1. 7. 2021, Ján Korňan	Strážovské vrchy, hniezdo	73
SK903	14. 7. 2024	Chvojница (pár 12402)	21. 6. 2023, Ján Korňan	Nízke Tatry, hniezdo	78
SK050	16. 8. 2024	Javorníky, Papradno	6. 9. 2017, Ján Korňan	Lúčanská Malá Fatra, hniezdo	23
SK609	20. 12. 2024	Gerlachov	30. 6. 2019, Ján Korňan	Chočské vrchy, hniezdo	64

Tab. 2 Prehľad zistených označených orlov skalných v roku 2024.

	Zdokumentoval, informoval	Vek	Poznámka
	Ján Korňan, Peter Gáblík	7K	Zdokumentované fotopascou na kadáveri jelenice strhnutej vlkmi.
	Ján Korňan, Peter Jurík	min. 25 rokov a 6 mesiacov	Odfotený fotoaparátom na újedi
	Marek Kliengartner (PL)	?	
	Stanislav Brisuda	4K	Odfotený fotoaparátom na újedi
	Stanislav Brisuda	2K	Odfotený fotoaparátom na újedi
	Viktor Skaličan	3K	Zdokumentované filmovaním
	Potish Ludvig, (Danko Štefan)	5K?	Zdokumentované fotopascou.
	Marek Palička	3K	Zdokumentované filmovaním
	Karol Šotnár	1K	
	Vladimír Trulík	7K	Nájdený uhynutý kadáver v lesnom poraste
	Ján Korňan, Milan Žihlavník	6K	Zdokumentované fotopascou.

Obr. 5 Prvý zaznamenaný prípad označeného orla skalného z územia Ukrajiny. (L. P.)

Obr. 6 Orol skalný označený SK050, zistený na jelenici strhnutej vlkmi v Javorníoch v okrese Bytča. (J. K.)

Obr. 7. Spoločné krúženie nedospelého orla skalného s párom orlov krikľavých bolo zdokumentované v Strážovských vrchoch. (K. Š)

Obr. 8 Samec orla skalného s nesnímateľným krúžkom, ktorý má vek minimálne 25 rokov a 6 mesiacov. (P. J.)

V POHORÍ ŽIAR SA OPÄŤ PODARILO ZDOKUMENTOVAŤ P. JURÍKOVI A J. KORŇANOVI SAMCA ORLA SKALNÉHO, KTORÝ JE OZNAČENÝ MOSADZNÝM NESNÍMATEĽNÝM KRÚŽKOM, KTORÝ SME POUŽÍVALI V ROKOCH 1996 AŽ 1998 (OBR. 8). KRÚŽOK SA ŽIAĽ ZATIAĽ NEPODARILO PREČÍTAŤ. OROL MAL V ČASE ZDOKUMENTOVANIA MINIMÁLNE 25 ROKOV A ŠEŠŤ MESIACOV. JE TO DOTERAZ NAJSTARŠÍ ZISTENÝ OROL SKALNÝ Z ÚZEMIA SLOVENSKA.

OROL KRIKĽAVÝ

CLANGA POMARINA

✍ Boris Maderič 📷 Š. Mikiara, B. Maderič

RIEŠTEĽIA

M. Dravecký, T. Flajs, E. Gulák, V. Kľč,
M. Lehocký, B. Maderič, Š. Mikiara,
S. Pavlinský, K. Šotnár, O. Šreibr, J. Vrána

SPOLUPRÁČA

P. Balko, J. Brndiar, P. Bryndza, Š. Danko,
P. Ďurian, M. Gombaský, L. Gulák, E. Hapl,
T. Ilko, V. Kľčová Kunštárová, E. Kiss,
J. Korytiak, M. Revický, S. Senk, S. Tomko

Súhrn výsledkov v rámci areálu výskytu Clanga pomarina na Slovensku v nasledovných orografických celkoch: Beskydské predhorie, Hornonitrianska kotlina, Juhoslovenská kotlina, Laborecká vrchovina, Lubovnianska vrchovina, Malá Fatra, Muránska planina, Ondavská vrchovina, Pieniny, Revúcka vrchovina, Slovenský kras, Spišská Magura, Spiško-šarišské medzihorie, Strážovské vrchy, Vihorlatské vrchy, Volovské vrchy, Vtáčnik, Žiar.

KONTROLOVANÉ HNIEZDISKÁ	CHECKED BREEDING TERRITORIES	74
OBSADENÉ HNIEZDISKÁ	OCCUPIED BREEDING TERRITORIES	70
POČET HNIEZDIACICH PÁROV	BREEDING PAIRS	53
POČET ÚSPEŠNE HNIEZDIACICH PÁROV	SUCCESSFUL BREEDING PAIRS	36
POČET NEÚSPEŠNÝCH HNIEZDENÍ	UNSUCCESSFUL BREEDING ATTEMPTS	17
POČET VYVEDENÝCH MLÁĎAT	FLEDGLINGS	36
KRÚŽKOVANÉ JEDINCE (PULL. / AD.)	RINGED SPECIMENS (PULL. / AD.)	6/1

Prezentované údaje sú výsledkom činnosti členov pracovnej skupiny vo vybraných oblastiach výskytu druhu v rámci SR a neposkytujú informáciu o celkovej početnosti populácie druhu na Slovensku. Celková odhadovaná veľkosť hniezdnej populácie podľa Správy pre Európsku komisiu (2019) je 600 – 800 párov.

The here presented data are the result of activities of Working Group members only in selected areas of species in Slovakia. They are not providing information on whole population of species in Slovakia. The total estimated population size according to Reporting for European Commission (2019) is 600 – 800 pairs.

PODIEL JEDNOTLIVÝCH RIEŠITEĽOV NA MONITORINGU A OZNAČOVANÍ POPULÁCIE ORLA KRIKĽAVÉHO V ROKU 2024:

RIEŠITEĽ	LOKALITY	OBSADENÉ HNIEZDA	VYLETENÉ MLÁDĎATÁ	ORNITOLOGICKÝ/ FAREBNÝ PLASTOVÝ KRÚŽOK
M. DRAVECKÝ	20	12	7	1 PULL
V. KLČ, O. ŠREIBR, J. VRÁNA	18	12	11	3 PULL + 1 AD
E. GULÁK	11	6	4	-
K. ŠOTNÁR	8	8	4	-
Š. MIKIARA	6	6	4	-
B. MADERIČ	5	4	3	2 PULL
	5	4	2	-
T. FLAJS	1	1	1	-
S. PAVLINSKÝ				

Spolu sme kontrolovali 74 hniezdných lokalít. Hniezdne teritória v sledovanom území obsadilo 70 párov, z nich 53 párov aj zahniezdilo. Zaznamenali sme 36 produktívnych párov, ktoré vyvedli spolu 36 mláďat (36×1). Produktivita sledovanej časti hniezdnej populácie predstavuje 0,68 juv. / hniezdiaci pár.

PRÍČINY NEÚSPEŠNOSTI HNIEZDENIA V SPRÁVACH ČLENOV PRACOVNEJ SKUPINY BOLI UVEDENÉ NASLEDOVNE:

1X nepriaznivé počasie

1X pravdepodobná predácia mláďaťa jastrabom veľkým

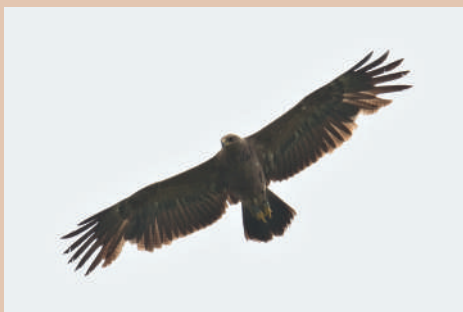
2X vyrušovanie lesohospodárskou činnosťou

10X neznáma príčina

Za účelom ochrany hniezdných lokalít usmerňoval lesohospodársku činnosť v jednom prípade T. Flajs v Malej Fatre.

Š. Danko 24. 4. 2024 a 6. 9. 2024 pri obci Vyšná Rybnica (okres Sobrance) pozoroval a fotograficky zdokumentoval orla krikľavého v siedmom kalendárnom roku s ornitologickým krúžkom BL 1683 a modrým odčítacím plastovým krúžkom E 02, ktorého 14. 7. 2018 krúžkoval B. Maderič ako mláďa na hniezde pri obci Zubné (okres Humenné). Vzdialenosť miesta nálezu od miesta krúžkovania je 29 km.

Obr. 1 Orol krikľavý s ornitologickým krúžkom BL 1704 a odčítacím krúžkom E 23 pozorovaný pri obci Topoľovka, 6. júl 2024 (okr. Humenné). (Š. M.)

Obr. 2 Mláďa orla krikľavého na hniezde v Laboreckej vrchovine pri obci Habura, (okr. Medzilaborce), 10. júl 2023. (B. M.)

Š. Mikiara 6. 7. 2024 pri obci Topoľovka (okres Humenné) pozoroval a fotograficky zdokumentoval orla krikľavého v druhom kalendárnom roku s ornitologickým krúžkom BL 1704 a modrým odčítacím plastovým krúžkom E 23 (obr. 1), ktorého 10. 7. 2023 krúžkoval B. Maderič ako mláďa na hniezde (obr. 2) pri obci Habura (okres Medzilaborce). Vzdialenosť miesta nálezu od miesta krúžkovania je 45 km.

VŔZVA PRE KRÚŽKOAVATEĽOV

Dovolíme si týmto vyzvať všetkých členov - krúžkovateľov pracovnej skupiny pre orla krikľavého aby do krúžkovateľskej databázy RINGS doplnili všetky svoje súčasné a historické údaje o krúžkovaní orlov krikľavých vrátane farebných odčítacích plastových krúžkov.

Pomerne značnou absenciou uvedených údajov v databáze RINGS a s tým súvisiacou nemožnosťou vybavovania spätných hlásení zo strany Slovenskej krúžkovacej centrály a Českej krúžkovacej centrály, prichádzame každoročne o množstvo jedinečných cenných odborných poznatkov z migračnej a populačnej ekológie orla krikľavého.

ORLIAK MORSKÝ

HALIAEETUS ALBICILLA

✍ Jozef Chavko

📷 J. Chavko, K. Šotnár

RIEŠITEĽIA A SPOLUPRACOVNÍCI

J. Chavko, J. Lengyel, J. Lipták, J. Svetlík,

T. Tedla, R. Jureček, R. Cáfal,

K. Mikušková, J. Čižniar, R. Slobodník,

V. Prachár, E. Gulák, J. Brndiar,

M. Dravecký, Cs. Balasz, V. Klíč, pracoviská

CHKO Dunajské luhy CHKO Záhorie,

PIENAP a NP Veľká Fatra

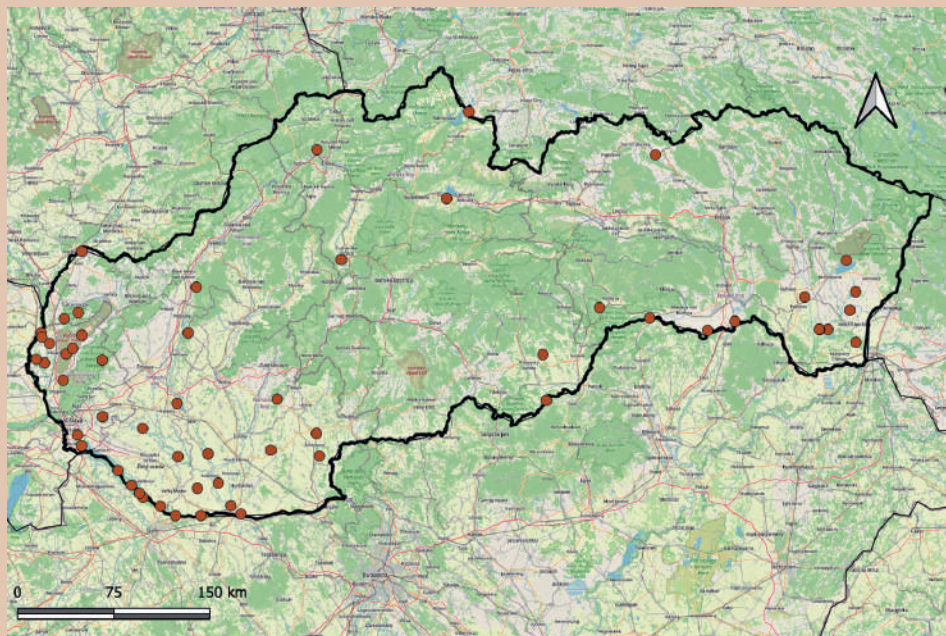

Na Slovensku sme monitoring zabezpečovali s aktívnou účasťou 16 mapovateľov a spolupracovníkov. Poďakovanie za súčinnosť patrí aj viacerým pracovníkom Štátnej ochrany prírody SR, jej viacerým pracoviskám, najmä CHKO Malé Karpaty, CHKO Dunajské luhy a Pieninského národného parku.

KONTROLOVANÉ HNIEZDISKÁ	CHECKED TERRITORIES	36
OBSADENÉ HNIEZDISKÁ	OCCUPIED BREEDING TERRITORIES	27
POČET HNIEZDIACICH PÁROV	BREEDING PAIRS	25
POČET ÚSPEŠNÝCH PÁROV	SUCCESSFUL BREEDING PAIRS	23
POČET NEÚSPEŠNÝCH HNIEZDENÍ	UNSUCCESSFUL BREEDING ATTEMPTS	2
POČET VYVEDENÝCH MLÁĎAT	FLEDGLINGS	35
KRÚŽKOVANÉ JEDINCE (PULL)	RINGED SPECIMENS (PULL.)	4 / 0

Prezentované údaje sú výsledkom monitoringu členov pracovnej skupiny v hniezdnom areáli druhu v rámci SR a poskytujú informáciu o početnosti hniezdení druhu na Slovensku na úrovni približne 65 - 75 % z celkovej populácie.

The here presented data are the result of activities of Working Group members only in selected areas of species in Slovakia. They are not providing information on whole population of species in Slovakia.

Obr.1 Distribúcia hniezdísk známych párov orliaka morského (*Haliaeetus albicilla*) na Slovensku (2005 – 2024).

Hniezdenie bolo zaznamenané v nasledovných orografických celkoch: 11 – Podunajská rovina, 4 – Borská nížina, 3 – Považský Inovec a po 1 páre: Dolnomoravský úval, Ipeľská pahorkatina, Porimavie, Oravská kotlina, Cerová vrchovina, Košická kotlina a Slovenský Kras. Prevažný počet úspešných 19 zahniezdení sme zaznamenali na západnom Slovensku, potom na strednom Slovensku boli tri hniezdenia úspešné a na východnom Slovensku bolo jedno hniezdenie úspešné (predpokladáme tam ale minimálne ďalšie 2 – 3 úspešné hniezdenia).

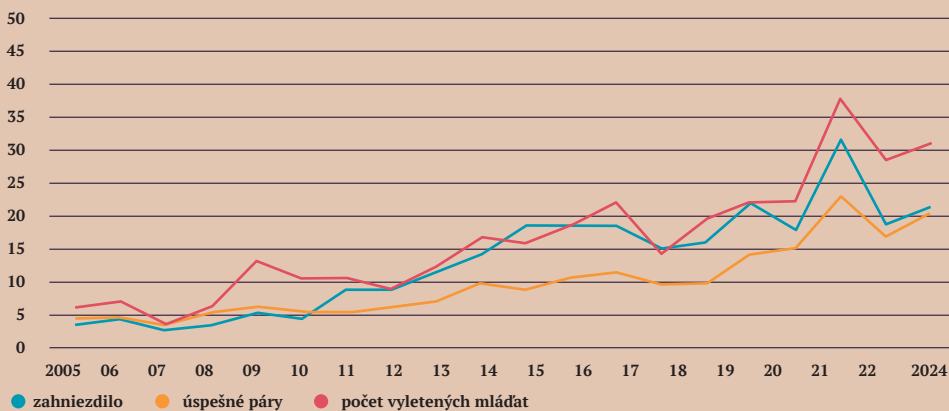
Na Slovensku sme tento rok zaznamenali hniezdenie 25 párov z toho 23 párov hniezdilo úspešne a vyviedli spolu 35 mláďat (2×0 , 13×1 , 11×2). Priemer úspešnosti na úspešné páry bol 1,5 a na všetky páry 1,4 mláďat. Vzhľadom na vysoký rozptyl hniezdísk je monitoring populácie problematický a niektoré hniezdiská unikajú našej pozornosti viac ako u iných druhov dravých vtákov (obr. 1).

V porovnaní so susednými krajinami možno stále považovať hniezdiacu populáciu na Slovensku ako málopočetnú resp. nenasýtenú. Populácia na Slovensku však vykazuje stále mierne vzostupný trend (obr. 2). Ukazuje sa, že druh preniká stále viac do agrocenóz a okrajov pohorí v dostupnej vzdialenosti od vodných zdrojov. Odhadujeme, že na Slovensku hniezdi 65 – 70 párov (Mikuska & Mikuska 2024).

Za najväčšiu pretrvávajúcu hrozbu populácie orliaka morského na Slovensku možno považovať riziká z vykladania otrávených návnad a vysokú mieru ničenia potenciálnych hniezdnych biotopov v dôsledku ťažby lesných porastov najmä v luhoch a agrocenózach. Napriek tomu sme zaznamenali výrazný pokles prípadov vtáčej kriminality, v roku 2024 sme na základe signálu satelitnej vysielacky zistili len jeden prípad otravy adultného orliaka pri Gabčíkove, ktorý bol označený v Rakúsku. V súvislosti s výrazným znížením počtu prípadov trávenia možno predpokladať, že dochádza vo zvýšenej miere distribúcie hniezdísk najmä v orografických celkoch Podunajská rovina a Borská nížina (obr. 1).

Za zaujímavý možno uviesť prípad identifikácie páru orliakov a ich mláďaťa, ktorý bol zaznamenaný v priebehu roka 2024. Z fotografií sa podarilo pri hniezde odčítať krúžky obom jedincom páru a tiež jedného z ich mláďat v predchádzajúcom období. Samicu okružkoval J. Chavko 30. apríla 2011 ako mláďa na hniezde na Ostrove orliaka morského pri Gabčíkove a v čase odčítania 25. mája 2024 bola identifikovaná pri hniezde (26 kilometrov od miesta okružkovania) vo veku 13 rokov (obr. 3). Samca okružkovali v Rakúsku 3. mája 2012 – v hniezde vzdialenom 140 kilometrov, následne ho 25. mája 2024 odfotoval K. Šotnár a v čase odčítania mal 12 rokov. (obr. 4). Napokon sa podarilo identifikovať aj jedno z mláďat, ktoré na hniezde okružkoval J. Chavko 2. mája 2022 a 7. decembra 2024 bol odfotený 57 kilometrov od hniezda v Rakúsku (obr. 5).

Obr. 2 Vývoj hniezdiacej populácie orliaka morského (*Haliaeetus albicilla*) na Slovensku (2005 – 2024).

Obr. 3 13 ročná samica hniezdiaca v roku 2024. (J. CH.)

Obr. 4 12.ročný samec hniezdiaci v roku 2024. (K. Š.)

Obr. 5 V strede mláďa okrúžkované 2. mája 2022, ktoré bolo 7. decembra 2024 fotograficky zdokumentované v Rakúsku (odčítaný krúžok). (J. CH.)

Literatúra

Mikuska, T. & Mikuška, A., 2024: White-tailed Eagle Conference 2024 - Strengthening White-tailed Eagle network toward Southern Europe and Mediterranean countries. 15th to 21st September 2024. Book of Abstracts OSIJEK, CROATIA, 2024. 63 pp.

SOKOL ŠTAHOVAVÝ FALCO PEREGRINUS

✍ Jozef Chavko

📷 P. Fock, J. Chavko, R. Jureček

RIEŠITELIA

P. Rechterík, J. Lipták, R. Trojčák, E. Gulák,

L. Gulák, J. Hořma, R. Galaš, L. Prešínský,

L. Deutschová, B. Sedláková, T. Flajs,

K. Mikušková, S. Kováč, J. Duncíčová,

M. Ballo, L. Čuzna, B. Maderič, V. Klč,

L. Remeník, Š. Mikiara, J. Platko,

V. Balaška, Š. Matis, S. Michalec, P. Ďurian,

J. Brndiar, E. Hapl, T. Ilko, P. Bryndza,

P. Balko, J. Koritiak, M. Gombaský,

S. Ondruš, P. Fock, A. Sokolíková,

J. Chavko

Na Slovensku sme monitoring zabezpečovali s aktívnou účasťou 36 mapovateľov a spolupracovníkov. Poďakovanie za súčinnosť patrí aj viacerým pracovníkom Štátnej ochrany prírody SR, jej viacerým pracoviskám, konkrétne RCOP Prešov a správam CHKO Strážovské vrchy, Štiavnické vrchy, Malé Karpaty a tiež správam NP Slovenský Kras, NP Malá a Veľká Fatra a NP Muránska planina.

SÚHRN VÝSLEDKOV MONITORINGU ZA ROK 2024 NA SLOVENSKU:

KONTROLOVANÉ HNIEZDISKÁ	CHECKED TERRITORIES	85
OBSADENÉ HNIEZDISKÁ	OCCUPIED BREEDING TERRITORIES	75
POČET HNIEZDIACICH PÁROV	BREEDING PAIRS	65
POČET ÚSPEŠNÝCH PÁROV	SUCCESSFUL BREEDING PAIRS	51
POČET NEÚSPEŠNÝCH HNIEZDENÍ	UNSUCCESSFUL BREEDING ATTEMPTS	14
POČET VYVEDENÝCH MLÁĎAT	FLEDGLINGS	MIN. 106
KRÚŽKOVANÉ JEDINCE (PULL)	RINGED SPECIMENS (PULL.)	0 / 0

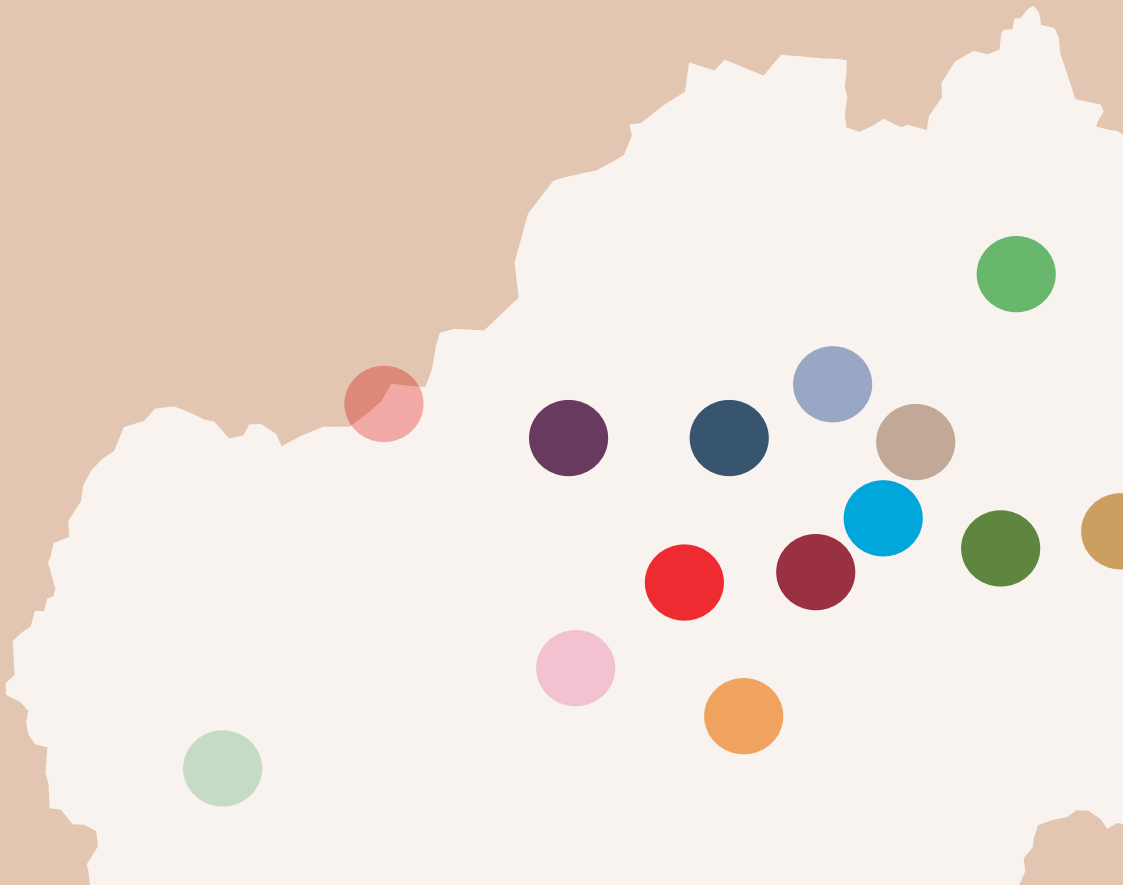
Prezentované údaje sú výsledkom činnosti členov pracovnej skupiny vo vybraných oblastiach výskytu druhu v rámci SR a neposkytujú informáciu o celkovej početnosti druhu na Slovensku.

The here presented data are the result of activities of Working Group members only in selected areas of species in Slovakia. They are not providing information on whole population of species in Slovakia.

V roku 2024 sme skontrolovali 31 % z celkového počtu známych hniezdísk (276). Výsledky uvedené v tabuľke tak odzrkadľujú stav približne tretiny známej populácie, ktorá zahniezdila na území Slovenska. Vo viacerých prípadoch boli niektoré hniezda monitorované až v čase, kedy mláďatá vyletovali z hniezd, a tak nebolo možné určiť presnejšie početnosť vyletených mláďat. V takýchto prípadoch bol zaznamenaný počet ako „min. 1“ mláďa. Takto sme sumárne zaznamenali v roku 2024 minimálne 105 vyletených mláďat, ale skutočný počet bol určite vyšší. Výsledný, nami identifikovaný, počet mláďat len na skontrolovaných hniezdach, ktoré sme kontrolovali, bol nižší v porovnaní s produktivitou v predchádzajúcich rokoch v prvej dekáde hniezdenia (po roku 1994). V tomto roku teda vyletelo z hniezd 30 × 0, 7 × 1, 20 × 2, 17 × 3 a 2 × 4 mláďat. Výsledky naznačujú, že produktivita a úspešnosť párov klesá úmerne s počtom obsadených teritórií, čo zrejme indikuje stav nasýtenia populácie.

Aj v tomto roku sme zaznamenali početný tlak predátorov, celkovo bolo počas roka 2024 zistených, alebo predpokladaných spolu 6 prípadov predácie výrom (*Bubo bubo*), najmenej 2 prípady predácie líškou (*Vulpes vulpes*) a 1 prípad predácie stromového hniezda jastrabom (*Accipiter gentilis*). V jednom prípade predpokladáme vplyv vyrušovania v dôsledku skalolezenia na hniezdisku a v jednom prípade mláďatá na hniezde uhynuli v dôsledku extrémne silnej búrky. V 20 prípadoch bola príčina neznáma. Z uvedeného počtu však možno predpokladať vyšší podiel predácie výrom skalným (*Bubo bubo*), aký sa podarilo preukázať.

Na viacerých hniezdiskách sme ochranu hniezd zabezpečovali pomocou elektronických zariadení, v niektorých prípadoch aj fyzicky zabezpečením ochranného dohľadu.

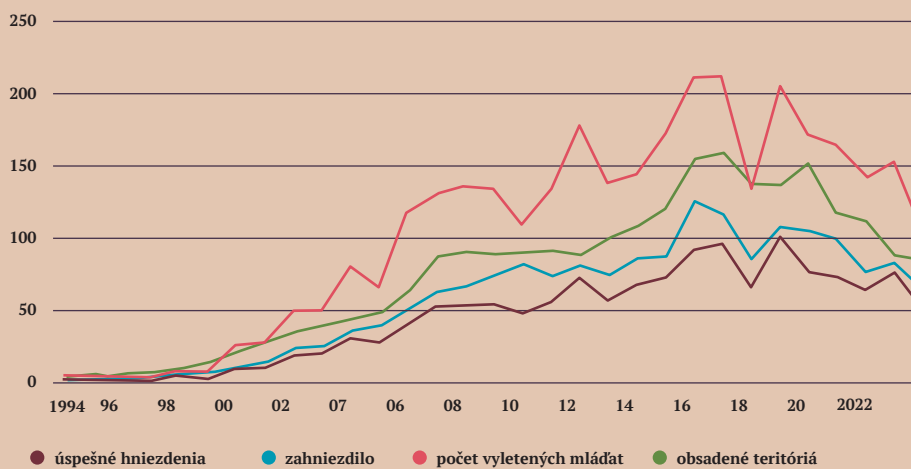
MONITORING BOL VYKONANÝ V NASLEDOVNÝCH OROGRAFICKÝCH CELKOCH:

● Malé Karpaty	● Belianske Tatry
● Biele Karpaty	● Volovské vrchy
● Burda	● Čierna hora
● Štiavnické vrchy	● Slovenský kras
● Vtáčnik	● Slanské vrchy
● Strážovské vrchy	● Poľana
● Kremnické vrchy	● Muránska planina
● Žiar	● Veporské vrchy
● Malá Fatra	● Slovenský raj
● Veľká Fatra	● Vihorlat
● Starohorské vrchy	● Stolické vrchy
● Nízke Tatry	● Kremnické vrchy
● Chočské vrchy	● Trábeč
● Západné Tatry	● Rožňavská kotlina
● Vysoké Tatry	

V porovnaní s predchádzajúcim obdobím poklesol počet mapovateľov, čo sa prejavilo aj na výsledkoch a kvalite monitoringu (obr.1.).

Obr. 1 Vývoj hniezdiacej populácie sokola sfahovavého (*Falco peregrinus*) na Slovensku (1994 – 2024).

Obr. 2 Samica pri kŕmení mláďat so zraneným okom v Malých Karpatoch, 5. 5. 2024. (P. F.)

Obr. 3 Samica v záchrannej stanici v Malackách, 18. 6. 2024. (R.J.)

Za zaujímavý možno považovať prípad zahniezdenia sokolov v hniezde bocianov čiernych na buku v Malých Karpatoch (P. Fock, A. Sokolíková). Na hniezde sme zaznamenali dve mláďatá a pri detailnejšej kontrole fotografií sme zistili, že samica ktorá kŕmila mláďatá mala v dôsledku staršieho zranenia „vytečené“ pravé oko (obr. 2). To mohlo mať vplyv aj na úspešnosť, pretože jedno mláďa uhynulo a vyletelo tak iba jedno mláďa. Avšak tesne po vyletení mláďat sa do záchrannej stanice CHKO Záhorie dostal táto handicapovaná samica s postrieľaným krídlom (obr. 3). Našťastie sa ju podarilo po vyliečení vypustiť, je otáznne aký vplyv na jej kondíciu a prežitie budú mať dve prekonané vážne zranenia.

SOKOL RÁROH FALCO CHERRUG

  Jozef Chavko

RIEŠTEĽIA

J. Chavko, J. Lipták

SPOLUPRÁCA

M. Gális, R. Slobodník, L. Deutschová,

B. Maderič, pracoviská ŠOP SR, CHKO

Dunajské Luhy a CHKO Záhorie

Monitoring sme vykonávali v období od februára do konca júna na všetkých známych hniezdiskách na západnom a východnom Slovensku.

KONTROLOVANÉ HNIEZDISKÁ	CHECKED TERRITORIES	63
OBSADENÉ HNIEZDISKÁ	OCCUPIED BREEDING TERRITORIES	54
POČET HNIEZDIACICH PÁROV	BREEDING PAIRS	54
POČET ÚSPEŠNÝCH PÁROV	SUCCESSFUL BREEDING PAIRS	44
POČET NEÚSPEŠNÝCH HNIEZDENÍ	UNSUCCESSFUL BREEDING ATTEMPTS	10
POČET VYVEDENÝCH MLÁĎAT	FLEDGLINGS	151
KRÚŽKOVANÉ JEDINCE (PULL)	RINGED SPECIMENS (PULL.)	28

Prezentované údaje sú výsledkom činnosti členov pracovnej skupiny v hniezdom areáli druhu v rámci SR a poskytujú informáciu o početnosti hniezdení druhu na Slovensku 95 - 97 % z celkovej populácie.

Výsledky monitoringu na západnom Slovensku

Na západnom Slovensku v roku 2024 zahniezdilo spolu 49 párov, z toho 41 párov hniezdilo úspešne a vyviedlo 141 mláďat (6×5 , 17×4 , 10×3 , 5×2 a 9×0). Aj v tomto roku sme zaznamenali nárast počtu hniezdiacich párov a počtu vyvedených mláďat, čo indikuje vhodné podmienky s vplyvom na vitalitu populácie najmä v období posledných piatich rokov (Obr. 1). Všetky známe páry od roku 2009 už hniezdia len v nížinách a to v búdkach, podložkách alebo v hniezdach krkavcov (Chavko et al 2019).

Výsledky monitoringu na východnom Slovensku

Na východnom Slovensku v roku 2024 zahniezdili iba 4 páry, čím sa dostala hniezdna populácia do kritickej polohy z hľadiska zraniteľnosti (Obr. 2.). Z toho tri páry hniezdili úspešne a vyviedli 10 mláďat (2×4 a 1×2). Monitoring bol vykonaný na všetkých aktuálnych hniezdiskách obsadzovaných v posledných 15 rokoch. Druh aj na východnom Slovensku od roku 1997 hniezdi už len v nížinách, pohoria s najväčšou pravdepodobnosťou rárohy opustili predovšetkým z dôvodu vhodnejších podmienok na hniezdenie v inštalovaných búdkach a podložkách v nížinách, najmä vyššej dostupnosti potravy a bezpečných možností hniezdenia (Chavko et al 2019).

Na Slovensku v oblastiach hniezdného rozšírenia bola aj v roku 2024 diametrálne odlišná situácia. Kým na východnom Slovensku tento rok zahniezdili len štyri páry, tak na západnom Slovensku tento rok zahniezdilo 49 párov.

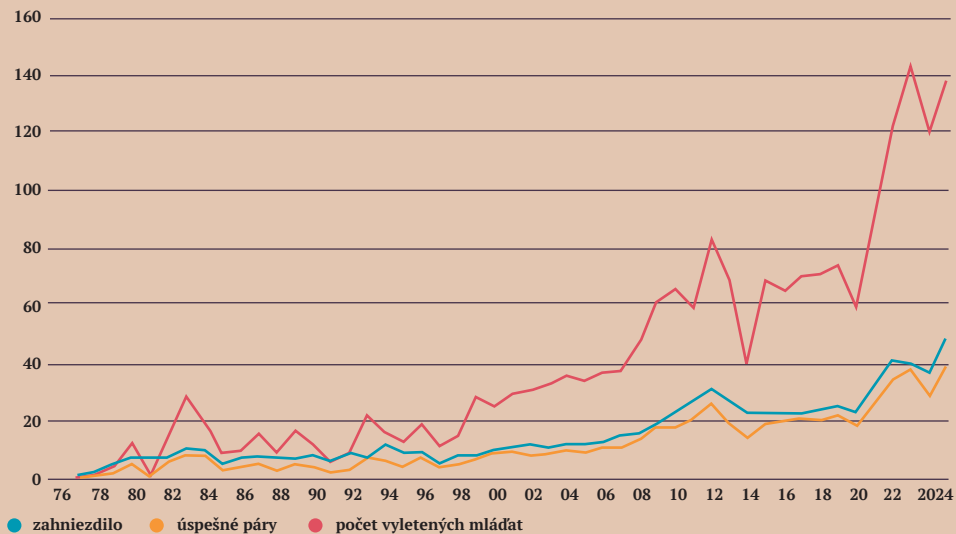
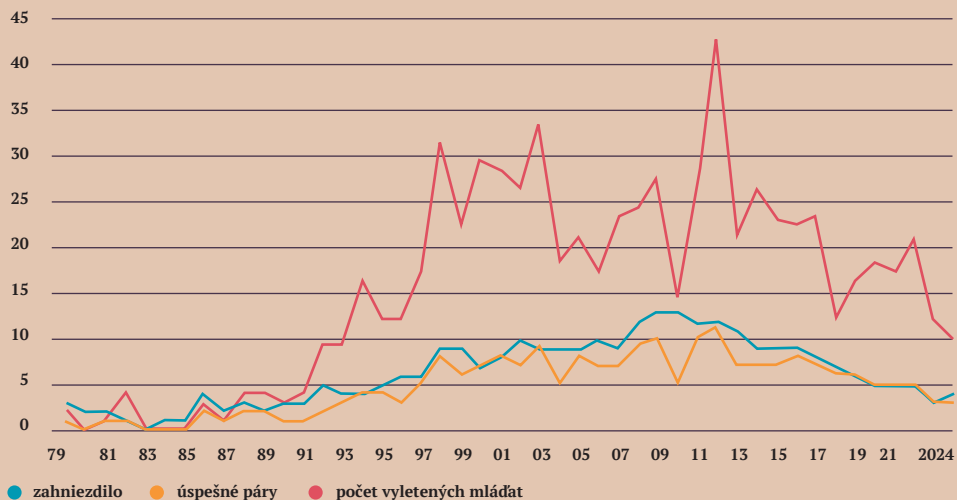
Na západnom Slovensku pozorujeme výrazný nárast počtu hniezdísk, naopak na východnom Slovensku významný pokles (obr. 1 resp. 2).

Na západnom Slovensku za celú históriu (1976 – 2024) bolo zaznamenané hniezdenie 86 párov na 88 hniezdiskách (niektoré páry obsadzovali najprv hniezdiská v pohoriach a potom v nížinách) a na východnom Slovensku (1979 – 2024) bolo zaznamenané hniezdenie 32 párov na 32 hniezdiskách.

Spolu na Slovensku do roku 2024 hniezdili sokoly rárohy na 118 známych hniezdiskách. Doteraz už bolo na Slovensku inštalovaných okolo 450 búdok a ďalšie sa na vhodných stanovištiach v nížinách plánujú inštalovať. Z celkového počtu je približne 10 % búdok a podložiek obsadených rárohmi.

“Za pomoc pri inštalovaní búdok patrí osobitne poďakovanie Slovenskej elektrizačnej prenosovej sústave, a.s., Východoslovenskej distribučnej – VSD, Západoslovenskej distribučnej – ZSD s pomocou Ing. Z. Lančaričovej a jej kolegov pri manažmente ochrany a pracovníkom údržby pod vedením J. Sekereša a D. Greguša.

Obr. 1 Vývoj populácie sokola rároha (*Falco cherrug*) na západnom Slovensku (1977 – 2024).Obr. 2 Vývoj populácie sokola rároha (*Falco cherrug*) na východnom Slovensku (1979 – 2024).

Literatúra

Chavko J, Obuch J, Lipták J, Slobodník R & Baláz M 2019: Changes in nesting habitat of the saker falcon (*Falco cherrug*) influenced its diet composition and potentially threatened its population in Slovakia in the years 1976–2016. *Slovak Raptor Journal* 13: 75–104.

SOKOL ČERVENONOHÝ FALCO VESPERTINUS

 Roman Slobodník

 J. Chavko, P. Pál, J. Čížniar

RIEŠITELIA

R. Slobodník, J. Čížniar a J. Chavko

SPOLUPRACOVALI

O. Boháč, P. Pál, M. Dobrota, L. Šnírer,

M. Bagala, V. Šumichrast, I. Bogár

a S. Harvančík

KONTROLOVANÉ HNIEZDISKÁ	CHECKED TERRITORIES	30
OBSADENÉ HNIEZDISKÁ	OCCUPIED BREEDING TERRITORIES	27
POČET HNIEZDIACICH PÁROV	INCUBATING PAIRS	28
POČET ÚSPEŠNÝCH PÁROV	SUCCESSFUL BREEDING PAIRS	21
POČET NEÚSPEŠNÝCH HNIEZDENÍ	UNSUCCESSFUL BREEDING ATTEMPTS	7
POČET VYVEDENÝCH MLÁDAT	FLEDGLINGS	51
KRÚŽKOVANÉ JEDINCE (PULL/AD)	RINGED PULL./AD.	42/4

Obr. 1 Prípád rachitídy mláďaťa v CHVÚ Sysľovské polia v roku 2024. (P. P.)

V roku 2024 na Slovensku zahniezdilo spolu 28 párov na 27 hniezdiskách (jedna búdka bola obsadená 2 párami, pôvodná znáška bola zlikvidovaná iným párom). V CHVÚ Sysľovské polia zahniezdilo 22 párov a 6 párov v okrese Levice, kde došlo k hniezdeniu v dôsledku gradácie hraboša poľného (*Microtus arvalis*). Na iných známych historických hniezdiskách sme sokoly červenonohé v hniezdnom období nezaznamenali. V okrese Levice hniezdili sokoly výlučne v prirodzených podmienkach v hniezdach krkavcovitých vtákov. Z hľadiska výberu hniezdenia sokoly v CHVÚ Sysľovské polia využili nasledovné možnosti: polobúdka (15 prípadov), búdka pre kavku (3), hniezdo myšiaka (1), vrany (1). Do búdok a hniezd pri Bratislave bolo znesených 72 vajíčok, z ktorých sa vyľahlo 43 mláďat a vyletelo 40. Opäťovne bol zaznamenaný prípad rachitídy (obr. 1).

Z hľadiska celkového počtu vyletených mláďat ako aj produktivity ide o priemernú sezónu. Priemerný počet mláďat na úspešné hniezdenie bolo 2,67 juv. resp. 1,82 juv. na všetky hniezdenia. Mláďatám boli odobraté aj vzorky krvi na genetickú analýzu. V oblasti Levíc bolo zistených minimálne 12 mláďat, z ktorých minimálne 11 úspešne opustilo hniezda. Z hľadiska produktivity tak sumárne ide tretiu najpočetnejšiu hniezdnu sezónu z hľadiska počtu vyletených mláďat (Slobodník & Chavko 2020, 2023). Príčina neúspešných hniezdení bola likvidácia násady v dôsledku sporu o polobúdku samotnými sokolmi červenonohými (1*), predácia násady neznámym predátorom (1*), neoploďnená násada (1*), predácia mláďat jastrabom veľkým (2*) a v dvoch prípadoch došlo k opusteniu násady v dôsledku nízkej potravnnej ponuky.

Všetky mláďatá boli označené krúžkami v zmysle medzinárodnej farebnej schémy (QR kód nižšie). V priebehu roka 2024 sa podarilo zaznamenať 62 spätných hlásení, pričom prevažovali jedince s krúžkami, u ktorých bola potvrdená filopatria k CHVÚ Sysľovské polia resp. na maďarskej strane hraníc. Zaujímavý je nález samca, ktorý bol označený ako mláďa v roku 2016 (obr. 2) a predstavuje teda najstaršieho jedinca v histórii krúžkovania na Slovensku. Zaujímavý je nález mláďaťa v rámci pohniedznej disperzie z Nemecka (457 kilometrov) zo začiatku septembra. Nemenej zaujímavý je kontrolný odchyt samice, ktorá bola označená ako mláďa neďaleko Trnavy v roku 2023, ktoré bolo kontrolované na Prostějovsku v Českej republike koncom septembra (Boháč). Z cudzích krúžkovancov bol zaznamenaný samec, ktorý bol označená v centrálnom Maďarsku v župe Csongrád

a odčítaný počas sčítania na nocovisku koncom augusta vo vzdialenosti 277 kilometrov od miesta krúžkovania (Chavko). Počas migrácie boli monitorované nocoviská (obr. 3), pričom druh sa takmer výlučne vyskytoval pohraničnom území v CHVÚ Sysľovské polia (Chavko, Slobodník). Posledný záznam pochádza z Turca z konca septembra (1 ad. samica, 25. 9. 2024, Dobrota).

Medzinárodnú farebnú schému nájdete po oskenovaní QR kódu

Obr. 2 Samec sokola červenonohého označený ako mláďa v roku 2016, identifikovaný v CHVÚ Sysľovské polia v roku 2024. (J. CH.)

Obr. 3 Adultná samička s inštalovanou vysielačkou pre identifikáciu domovských okrskov (J. Č.)

Ochrane sokola kobcovitého, ako aj dropa veľkého, sa venuje aktuálny projekt LIFE Steppe on border (LIFE20 NAT/SK/001077), ktorý finančne podporila Európska únia v rámci programu LIFE. Realizuje sa na slovenskom a maďarskom území. Na Slovensku je pozornosť zameraná na CHVÚ Sysľovské polia. Jednou z aktivít v roku 2024 bolo osadenie vysielačiek na hniezdiace sokoly za účelom identifikácie domovských okrskov (obr. 3, viac napr. Fehérvári et al. 2008).

Literatúra

Fehérvári, P., Harnos, A., Neidert, D., Solt, Sz. & Palatitz, Peter, 2008: Modeling habitat selection of the red-footed falcon (*Falco tinnunculus*): A possible explanation of recent changes in breeding range within Hungary. *Applied Ecology and Environmental Research*. 7. 59 – 69.

Slobodník, R., Chavko, J., 2020: Sokol červenonohý. *Dravce a sovy, Ochrana dravcov na Slovensku, Bratislava*, 16 (1), s.24 – 26. ISSN 1336 – 6874 (print).

Slobodník, R., Chavko, J., 2023: Sokol červenonohý. *Dravce a sovy, Ochrana dravcov na Slovensku, Bratislava*, 19, s.31 – 34. ISSN 1336 – 6874 (print).

Viac o projekte sa
dozviete na
www.steppelife.eu

HAJA ČERVENÁ MILVUS MILVUS

 Boris Maderič, Ján Svetlík
 R. Cáfal, B. Maderič, J. Chavko

RIEŠITELIA

R. Cáfal, E. Hrtan, B. Maderič B.,
Š. Mikiara, V. Pečeňák, P. Rác,
J. Svetlík, T. Tedla

SPOLUPRÁCA

R. Borský, A. Darolová, E. Györi,
J. Chavko, R. Jureček, J. Krištofik,
I. Literák, V. Nemček, R. Raab, S. Senk,
V. Schwartz, R. Slobodník, P. Spakovszky,
S. Svetlíková, L. Štrupl, J. Tomeček,
T. Veselovský

Súhrn výsledkov v rámci areálu výskytu *Milvus milvus* na Slovensku v nasledovných orografických celkoch: Beskydské predhorie, Biele Karpaty, Borská nížina, Dolnomoravský úval, Chvojnická pahorkatina, Laborecká vrchovina, Ondavská vrchovina, Podunajská rovina, Východoslovenská rovina.

KONTROLOVANÉ HNIEZDISKÁ	CHECKED BREEDING TERRITORIES	54
OBSADENÉ HNIEZDISKÁ	OCCUPIED BREEDING TERRITORIES	36
POČET HNIEZDIACICH PÁROV	BREEDING PAIRS	36
POČET ÚSPEŠNE HNIEZDIACICH PÁROV	SUCCESSFUL BREEDING PAIRS	26
POČET NEÚSPEŠNÝCH HNIEZDENÍ	UNSUCCESSFUL BREEDING ATTEMPTS	10
POČET VYVEDENÝCH MLÁĎAT	FLEDGLINGS	43
KRÚŽKOVANÉ JEDINCE (PULL. / AD.)	RINGED SPECIMENS (PULL. / AD.)	8/0

Spolu sme kontrolovali 54 hniezdnych lokalít. Hniezdne teritória v sledovanom území obsadilo 36 párov, rovnaký počet párov aj zahniezdil. Zaznamenali sme 26 produktívnych párov, ktoré vyviedli spolu minimálne 43 mláďat (4×3, 9×2, 13×1). Opäť sme zaznamenali úspešné hniezdenie zmiešaného páru *Milvus milvus* / *Milvus migrans* (Východoslovenská rovina). Celková hniezdna produktivita predstavuje 1,19 juv. / hniezdiaci pár, resp. 1,65 juv. / úspešne hniezdiaci pár. Neúspešne hniezdilo 10 párov (Borská nížina, Dolnomoravský úval).

Príčinou neúspešnosti hniezdenia po jednom prípade bol pád hniezda a nepriaznivé počasie, v ôsmich prípadoch sa nám príčinu neúspešnosti nepodarilo zistiť. V priebehu roka sme zaznamenali úhyn dvoch jedincov (1× Borská nížina, 1× Biele Karpaty), ktoré boli nájdené vďaka vysieláčkam. V jednom prípade bol príčinou úhynu neznámy predátor a v druhom prípade nám doposiaľ nie sú známe výsledky toxikologického vyšetrenia.

Na Slovensku sme sledovali telemetricky tri dospelé jedince, ktoré boli súčasťou hniezdneho páru. Vďaka vysieláčkam sme takto získali dáta o hniezdení spolu troch párov. Ôsmim mláďatám na hniezde v Borskej nížine sme inštalovali GPS/GSM vysielачky (obr. 2).

V rámci medzinárodného termínu sčítania zimujúcej populácie, konaného v dňoch 5. – 6. januára 2024, sme terénym monitoringom zaznamenali na západnom Slovensku nocovanie spolu 359 ex. haje červenej a 1 ex. haje tmavej. V rovnakej oblasti sme 30. novembra 2024 zaznamenali nocovanie 237 ex. haje červenej.

Monitoring hniezdnej a zimujúcej populácie vrátane dohľadávania uhynutých jedincov sa čiastočne realizoval v rámci projektu LIFE18 NAT/AT/000048 (LIFE EUROKITE).

8x

nainštalovalovaných
GPS/GSM vysieláčiek

Obr. 1 Haja červená (R. C.)

Obr. 2 Mláďatá haje červenej v Borskej nížine s nainštalovanými vysielacami, 9. jún 2024. (B. M.)

PLAMIENKA DRIEMAVÁ

TYTO ALBA

✍ Kristián Bacsa

📷 K. Bacsa a K. Šotnár

RIEŠITELIA

K. Bacsa, R. Cáfal, M. Danilák, M. Drobný,
R. Frendák, Š. Granec, M. Lukášová,
M. Lukovičová, F. Reipricht, R. Slobodník

SPOLUPRACOVNÍCI

J. Bogár, R. Ceľuch, P. Čisárik, Š. Danko,
I. Daráni, N. Faragó, K. Hanzalíková,
Ch. Hollósy, T. Karafa, T. Lukovič,
L. Matejdesová, B. Matejovič,
S. Mudrochová, P. Pál, M. Rinik, P. Siman,
K. Šotnár, K. Vajlíková, J. Vataha,
T. Veselovský, Š. Vozárik

KONTROLOVANÉ HNIEZDISKÁ	CHECKED TERRITORIES	200
OBSADENÉ HNIEZDISKÁ	OCCUPIED BREEDING TERRITORIES	40
POČET HNIEZDIACICH PÁROV	INCUBATING PAIRS	36
POČET ÚSPEŠNÝCH PÁROV	SUCCESSFUL BREEDING PAIRS	31
POČET VYVEDENÝCH MLÁĎAT	FLEDGLINGS	186
POČET NEÚSPEŠNÝCH HNIEZDENÍ	UNSUCCESSFUL BREEDING ATTEMPTS	10
KRÚŽKOVANÉ JEDINCE (PULL / AD)	RINGED PULL. / AD.	148 / 157

„Punkáči“ z Opatovského Sokolca (Okoč, Opatovský Sokolec, 3. 9. 2024).

Z pohľadu hniezdenia plamienok driemavých bola sezóna 2024 mimoriadne úspešná. V rámci celého Slovenska sa podarilo spolu zistiť 40 obsadených teritórií a 50 hniezdení, z čoho 28 hniezdných teritórií bolo obsadených na západnom a 12 na východnom Slovensku. Prvé páry zasadli na znášku koncom marca a prvé mláďatá sme okružkovali začiatkom mája v búde v areáli bývalého poľnohospodárskeho dvora v južnej časti Kolárova (okr. Komárno). Najneskoršie hniezdenie sme zaznamenali v poľnohospodárskych areáloch v Malých a Veľkých Orvištiach (okr. Piešťany), kde sme začiatkom októbra zachytili mláďatá už v čase opúšťania hniezd. 24 párov zahniezdilo počas sezóny jedenkrát (67 %), na druhú znášku zasadlo 12 párov (33 %). V desiatich prípadoch bolo hniezdenie neúspešné (20 %), z toho v piatich prípadoch už páry opätovne nezahniezdili, v priebehu druhého hniezdenia boli neúspešné tri páry.

V rámci prvého hniezdenia bolo spolu vyvedených 148 mláďat, čo predstavuje produktivitu 4,1 mláďata na všetky hniezdiace páry a 5,1 mláďata na úspešný pár. Nižšiu produktivitu vykázali plamienky v rámci druhého hniezdenia a teda pri počte 37 vyvedených mláďat to predstavuje 3,1 mláďata na hniezdiaci pár a 4,6 mláďata na úspešný pár. V porovnaní predchádzajúcimi rokmi výrazne viac párov zahniezdilo mimo búdok, v búdkach prebiehalo 37 hniezdení (74 %).

V porovnaní s predchádzajúcim rokom v sezóne 2024 narástol počet plamienok o 30 hniezdiacich párov a okrúžkovalo sa o 61 mláďat viac. Už začiatkom jari sme akustickým monitoringom zistili mnohé nové lokality výskytu, kde sme v minulosti plamienky nezaznamenali (Horné Saliby, Mostová, Čierny Brod, Báhoň a i.). Okrem tradičných lokalít na Podunajsku a Dolnom Zemplíne plamienky početnejšie zahniezdili aj v okolí Levíc a Štúrova (Biňa, Hronovce, Obid a i.) a Trnavy a Piešťan (Cífer, Jablonec, Veľké Orvište a i.).

V roku 2024 sme však zistili a potvrdili najviac hniezdení za históriu sledovania druhu na našom území a počtom hniezdiacich párov sme početne prekonalí aj rok 1998, kedy sa podarilo potvrdiť hniezdenie na 14 lokalitách (Sárossy, 1999). Viacero búdok a hniezd bolo preukázateľne obsadených v tomto roku prvýkrát (napr. Obid, Sokolce, Veľký Lél). Najpočetnejšie znášky mali páry v okolí Štúrova a Levíc. V tomto regióne bola mimoriadne vysoká početnosť hraboša poľného (*Microstus arvalis*) v agroecónózach a ich okolí, čo bolo dôvodom početnej znášky v búdke na farme na Dive (okr. Nové Zámky), kde sme 15. 5. 2024 zistili 11 mláďat, z ktorých nakoniec 10 úspešne vyletelo. Prvýkrát v tomto regióne dokázateľne hniezdili plamienky aj v Hronovciach a Bíni. V Hronovciach bolo objavené hniezdo s ôsmimi mláďatami pod strechou rekonštruovanej budovy v areáli nemocnice. Sezóna 2024 priniesla množstvo ďalších zaujímavostí, za vyzdvihnutie stojí aj hniezdenie plamienok v areáli poľnohospodárskeho dvora v Jablonci (okr. Pezinok), kde koncom augusta boli pozorované vylietané mláďa-

tá a odchytom do ornitologických sietí sa podarilo chytiť dospelú samicu, ktorá bola označená ako mláďa v septembri 2020 vo vodárenskej veži v Trsticiach (okr. Galanta; Bacsá, 2021).

Najvyššia hustota hniezdiacich párov bola medzi Kolárovom a SEV Dropie (okr. Komárno), kde na 6 km línii zahniezdili 3 páry, či vo Vlčanoch (okr. Šaľa), kde v samotnej obci zahniezdili minimálne 2 páry plamienok. Na Záhorí boli opätovne skontrolované viaceré historické lokality s búdkami (Vrádište, Kopčany, Kátov a i.). Napriek vynaloženému úsiliu sa však v tomto regióne nepodarilo potvrdiť nielen hniezdenie, ale nebol zistený ani súčasný výskyt plamienok na kontrolovaných lokalitách, čím tu pretrváva podobná situácia, aká bola zistená aj v r. 2015 (Vongrej, 2016).

Aj v sezóne 2024 prebiehala reštitúcia druhu a do voľnej prírody boli na južnom Slovensku vypustené spolu 4 jedince odchované v ZOO Kontakt Liptovský Mikuláš.

Za nárastom početnosti vidíme najmä nárast populácie hraboša poľného (*Microstus arvalis*) v posledných rokoch, ktorý pomaly ale postupne „zdvihol“ aj populáciu plamienok a tiež vďaka množstvu vynaloženého úsilia na manažmentové opatrenia od inštalovania hniezdných búdok, reštitúcií až po osvetovú činnosť.

Vybrané spätné hlásenia:

SKB E 4338	PULL.	22. 9. 2020	TRSTICE (GA)	HNIEZDO; KRÚŽ. ROMAN SLOBODNÍK
	F + 4K	24. 8. 2024	JABLONEC (PK)	CHYTENÁ DO SIETE, HNIEZDIACA; 45,73 KM, 1432 DNÍ, KONTR. M. LUKOVIČOVÁ, Š. GRANEC, F. REIPRICHT & M. DROBNÝ
SKB E 1010	PULL.	10. 6. 2024	SENNÉ (MI)	V BÚDKE; KRÚŽ. MARTIN DANILÁK
	1K	14. 8. 2024	OSTROV (SO)	CHYTENÁ DO SIETE; 12 KM, 65 DNÍ, KONTR. MARTIN DANILÁK
SKB E 6607	F + 1K	21. 6. 2022	KRÁLKA (KN)	CHYTENÁ V BÚDKE; KRÚŽ. ROMAN SLOBODNÍK
	F + 2K	3. 9. 2024	KRÁLKA (KN)	CHYTENÁ V BÚDKE, HNIEZDIACA; 0 KM, 805 DNÍ, KONTR. KRISTIÁN BACSA
SAMICA HNIEZDIACA V TOTOŽNEJ BÚDKE MIN. TRETIU SEZÓNU (KONTROLOVANÁ AJ V R. 2023)				
CZP D238033	PULL.	22. 7. 2024	RYBNÍČEK (ČR)	KRÚŽ. KAREL POPRACH
	F f. g.	16. 10. 2024	KRÁLKA (KN)	CHYTENÁ DO SIETE, 170,47 KM, 86 DNÍ, KONTR. M. LUKOVIČOVÁ
SKB E 7783	F + 1K	10. 8. 2024	MOČENOK (SA)	CHYTENÁ DO SIETE; KRÚŽ. MONIKA LUKOVIČOVÁ
	F f. g.	22. 10. 2024	DOLNÝ ŠTÁL (DS)	CHYTENÁ DO SIETE; 34 KM, 73 DNÍ, KONTR. KRISTIÁN BACSA

Exteriérová stĺpová búdka pri obci Tõň, na inštaláciu akých sa chceme v budúcnosti viac zamerať. V takomto type búdky zahniezdili plamienky v r. 2024 na monitorovanom území prvýkrát (Tõň, 30. 4. 2024).

Literatúra

Bacsa K. 2021. Plamienka driemavá (*Tyto alba*). Správy pracovných skupín za rok 2020. Dravce a sovy, r. 17, č. 1. s. 38–40. Slovensko, r. 11, č. 4, s. 5.

Sárossy M. (ed.) 1999: Plamienka driemavá (*Tyto alba*). Prehľad údajov o výskyte plamienky na Slovensku zaznamenaných do roku 2000. ZO SZOPK Plamienka Zvolen, 35.

IN MEMORIAM

SPOMIENKA NA VIKTORA

Milý môj Viktor,

keby som mala vymenovať všetky pekné spomienky za tých 12 rokov, kedy si bol intenzívnou súčasťou môjho života, písala by som o nich niekoľko dní. Nezabudnem, ako som na návšteve u nášho spoločného priateľa, kde sme sa videli prvýkrát, pustila Slobodnú Európu, a tam aj začala naša prvá spoločná konverzácia, spev a cesta domov MHD. Pár dní na to si ma pozval na svoju narodeninovú oslavu na envirochatku na lúku nad Dlhými dielmi so skvelou partiou. A to bol iba začiatok toho všetkého... Nasledovala spoločná turistika po celom Záhorí, či už na Roštún, Veterlín, Záruby, tábory ochrancov prírody v Kuchyni, punkrockové koncerty alebo si len tak niekam sadnúť na pivo, kde sme počúvali Tvoj nezabudnuteľný smiech.

Za tie roky si u mňa vzbudil veľkú lásku k prírode, za čo som Ti nesmierne vďačná. S Tebou bola aj obyčajná prechádzka pri Dunaji, alebo kdekoľvek v lese (naša často navštevovaná Železná studnička alebo Koliba) čarovná. Spomínam si na tie momenty, keď sme sa stíšili, aby sme počuli orliaka morského, či sokola sťahovavého, vždy si mi podal ďalekohľad, nech mám aj vizuálny zážitok. Tvoja láska k prírode bola bezpodmienečná a nikdy si sa nenechal nikým odradiť chrániť ju nadovšetko. Navždy Ťa budem mať rada a vždy mi budeš chýbať. Keď vidím na oblohe orla, usmejem sa a zakývam Ti, lebo tajomstvo lásky je väčšie ako tajomstvo smrti....

Zuzana Haťapková

Rozleteli sa dvere na kancelárii, vošiel dvojmetrový zadýchaný chlap, ktorý mi oznámil my, že si ma vybral ako školiteľa na svoju bakalársku prácu o orliakovi morskom....práve sme sa s Viktorom zoznámili. Viktor prekvapoval na každom ďalšom spoločnom stretnutí. Vždy na jednom so svojich USB kľúčov vytiahol rozsiahle dáta, texty, množstvo fotografií alebo len s neskutočným zanietením opisoval horúce novinky z víkendového terénu. Keď sme sa zhodli, že tú či inú časť práce treba už len doplniť o krátky odstavec, za pár dní chlapec prišiel s 10 novými stranami.

Prešlo pár rokov a Viktor stál opäť medzi dverami našej kancelárie, USB kľúčami v ruke „ ,„ideme písať diplomovku“. Úžasné bolo, že sa nič nezmenilo. Bol to ten istý nezameniteľný Viktor, ktorý do svojej práce a ochrany prírody dával cele svoje nasadenie a kus samého seba. Taký bol, takého ho ako študenta uplatneného v praxi opisujem našim dnešným, pohodlným generáciám študentom a takého budeme mať Viktora navždy v našich srdciach.

Češť jeho pamiatke!

Filip Tulis

Viktor – od Jara

S Viktorom sme sa spoznali ani presne neviem kedy, mám však pocit akoby to bolo odjakživa. Spojila nás rovnaká vášeň pre ochranu prírody, u Viktora to boli najmä dravce, sovy, čierne bociany, ale aj iné živé stvorenia a prírodné krásy. Strávili sme spoločne nespočetné hodiny a dni pri prácach v teréne – dohľadávaní, monitoringu a údržbe hniezd, kontrole a označovaní chránených území, obnove mokradí, kopaní liahnísk pre obojživelníky, exkurziách pre nádejných ochranárov a fanúšikov ochrany prírody všetkých vekových kategórií, ale aj v dobrej spoločnosti pri rôznych stretnutiach, školeniach, ochranárskych táboroch a najmä nekonečných debatách o aktuálnych problémoch a výzvach našej ochrany prírody, a hlavne o tom čo všetko by sa dalo robiť lepšie.

Vždy bolo pred nami obrovské množstvo problémov, výziev a úloh, a nech sme sa snažili akokoľvek, táto lavína sa nezmenšovala, skôr naopak. Vtedy sme podliehali zúfalstvu a beznádeji, Viktor často vravieval, že takto sa to už ďalej nedá. Frustrácia zo systému, v ktorom ochrana prírody je na jednom z posledných miest, ho trápila dlhodobo a nepochybne veľmi prispela aj k jeho početným zdravotným problémom, ktoré napokon zapríčinili aj jeho predčasný odchod. Viktor sa však nikdy nevzdával, po každom neúspechu sa skôr či neskôr pozbieral, a bojoval ďalej, až do úplného konca.

Ako každý človek, aj Viktor mal svoje sny a túžby. Nesníval však o novom drahom aute (veď si nedokázal spraviť ani vodičák ani na benzín), ani o luxusnom bývaní, ani o exotických dovolenkách. Sníval a túžil po krajšom svete, kde ľudia neničia zbytočne prírodu, kde majú všetky živé tvory svoje miesto a právo na život. Kde orliaky, orly, sokoly, haje aj bociany čierne si môžu bez strachu lietať nad krajinou bez karbofuránových návnad, stĺpov smrti a zákerných strelcov. Kde môžu pokojne hniezdiť a vychovávať svoje mláďatá, bez ignorantských lesníkov a drevorubačov. Kde si štátni ochranári a úradníci robia svoju robotu zodpovedne, ale aj z presvedčenia, nielen do výšky svojho platu.

Viktor mal veľa slabých stránok, veľa nedostatkov, a častokrát nás, svojich priateľov, privádzal svojím konaním do zúfalstva. Tí čo ho poznali, vedia o čom hovorím. Jeho celoživotná a hlboká láska k prírode však bola u Viktora nadovšetko. Kvôli nej som dokázal tolerovať všetky jeho nedostatky a excesy, aj keď mnohí to už nevedeli ďalej znášať a odvrátili sa od neho (celkom im rozumiem).

Viktorov najkrajší živý sen, o ktorom nám rozprával, bol že sa stal orliakom a slobodne si lietať vysoko nad krajinou. Preto pre istotu každého orliaka, ktorého vidím krúžiť na oblohe, hneď zdravím: „Čau, Viktor!“

Jaro Šíbl

Spomienka na Viktora

Pri monitoringu hniezd najmä v luhoch Dunaja, alebo v Malých Karpatoch si často spomeniem na Viktora. Jeho hlavná pozornosť bola sústredená na viaceré okolnosti v súvislosti predovšetkým s ochranou orliaka morského, sokola stáhovavého, bociana čierneho a ďalších druhov. V jeho agende bolo označovanie hraníc chránených území, vyhlasovanie ochranných zón, spolupráca so skalolezcami z JAMESu, no nadovšetko sa snažil nekompromisne pôsobiť v pozícii Stráža prírody. Jeho vplyv a pôsobenie v ochrane prírody bolo neprehliadnuteľné a často až svojrázne. V každom prípade ale mnohé jeho aktivity boli významným prínosom nielen v rámci ochrany prírody, ale zanechali významnú stopu aj v ornitológii.

Milý Viktor, rád budem spomínať na naše spoločné stretnutia pri krúžkovaní orliakov, monitorovaní hniezd, na Tvoj osobitný prejav smiechu a na Tvoj naozaj veľký entuziazmus a záujem o ochranu prírody. Určite mnohým tu budeš chýbať.

Tieto fotky vznikli od 6. – 13. 9. 2016, kedy sme mali s Vikim dovolenku v rovnakom čase. Sú to Západné Tatry obrázok 1 a 4 je cestou do sedla Zábratň, kedy sme dúfali, že sa nám ukáže bradáň, ktorý sa tam kdesi v rovnakom čase ukázal nejakému pánovi... žiaľ neukázal sa, pamätám si, že sa ukázala iba staršia samica orla skalného.

Bola to jedna z najvzácnejších chvíľ strávených s Vikim, celou cestou sme preberali množstvo tém týkajúcich sa ochrany prírody, okrem iných aj potreby dohľadávania väčších hniezd dravých vtákov a bociana čierneho, informovanie kompletných orgánov, spolu s lesníkmi, pre zabezpečenie ochrany hniezdnej lokality a biotopu...

Ako čerešnička na torte sa nám naskytol krásny výhľad.

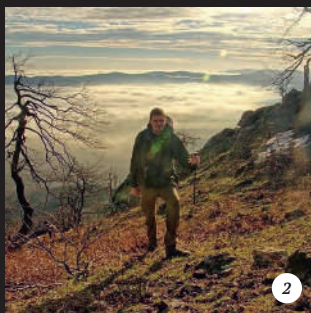
Viktor bol výnimočný človek s veľkým srdcom, žil pre prírodu, s takým zariadením aké mal on, sa tak často človek nestretne....

Chýba a bude chýbať

Ivana Moncmanová

1

2

3

4

5

6

- 3 *Baďy a Viki v Skorušinských vrchoch na Orave, kde sme venovali nejakú hodinku pozorovaniu dravcov, a ukázal sa orol skalný...*
- 5 *Prechod ramena cez prehrádzku k Ostrovu orliaka morského v máji roku 2020.*
- 6 *CHKO Malé Karpaty, vrch Čelo, kde sme boli len raz, keďže sa tam dalo dostať len so strážcom prírody (22. 12. 2015).*

Spomienka na Viktora

"Nech sa orliakom darí", takto končieval Viktor maily, kde oznamoval, čo je nové v Karpatoch a pri Dunaji. Písal, kde objavil nové hniezdo, kde je nadstavené, ktoré spadlo a bude ho treba obnoviť. Až teraz si uvedomujem ako chýba. Často sme spoločne vyrážali do terénu a neúnavne pátrali po orloch, orliakoch, čiernych bocianoch a vďaka jeho vytrvalosti majú mnohé hniezda vytýčené ochranné zóny.

Odišiel príliš skoro. Zanechal však stopy v horách a aj v srdciach ľudí, čo ho mali radi. Česť jeho pamiatke.

Peter Fock

"Nech sa orliakom darí"

MAPOVANIE LESNÝCH DRUHOV SOV V STRÁŽOVSKÝCH VRCHOCH

 Karol Šotnár, Samuel Pačenovský K. Šotnár

Mapovanie štyroch lesných druhov sov, kuvička vrabčieho (*Glaucidium passerinum*), pôtika kapcavého (*Aegolius funereus*), sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*) a sovy obyčajnej (*Strix aluco*) sme systematicky realizovali v Strážovských vrchoch v rokoch 2019 – 2022, pred a po tomto období bolo realizované náhodné snímkovanie.

NA SLEDOVANOM ÚZEMÍ BOL ZISTENÝ TERITORIÁLNY VÝSKYT ŠTYROCH DRUHOV SOV

celkovo 319 teritórií, z ktorých
najpočetnejšia je

Mapovalo sa zväčša ráno jednu hodinu pred východom slnka do 9.00 hod. a večer jednu hodinu pred západom slnka, až do 23.00 hod., niekedy aj dlhšie. Zaznamenávali sa všetky hlasy lesných druhov sov, s dôrazom na ich opakované teritoriálne správanie. Územie je tvorené pohorím Strážovské vrchy o rozlohe približne 900 km². Monitoring bol realizovaný v nadmorských výškach od 400 m n. m., teda od úpätia pohoria až po najvyššie hrebene vo výškach okolo 1200 m n. m. v lesných biotopoch pestrého druhového zloženia. Väčšinou v porastoch dominoval buk, pričom približne štvrtinu porastov tvorili ihličnaté dreviny (smrek, borovica lesná, zriedkavejšie aj jedľa a výnimočne aj borovica čierna). V nižších polohách sme monitorovali aj porasty pestrejšej druhovej skladby so zastúpením ďalších listnatých drevín, ako dub zimný, jaseň, breza, brest alebo jelša.

144× (45,1 %) sova obyčajná
(*Strix aluco*)

90× (28,2 %) kuvičok vrabčí
(*Glaucidium passerinum*)

44× (13,8 %) pôtik kapcavý
(*Aegolius funereus*)

41× (12,9 %) sova dlhochvostá
(*Strix uralensis*)

Posledne menovaný druh je považovaný za relatívneho „novoprišelca“ v Strážovských vrchoch, pretože je to druh, ktorý rozširuje svoj areál. Donedávna bol rozšírený iba na východe Slovenska, na strednom Slovensku, vrátane územia Strážovských vrchov bol a stále je pomerne zriedkavý a na západné Slovensko preniká zatiaľ iba veľmi pomaly a okrajovo, práve Strážovské vrchy je možné považovať v súčasnosti za jedno z území, kde sa nachádza okraj súvislého rozšírenia sovy dlhochvostej, blízko jej západnej hranice a tento stav trvá asi od 90-tých rokov minulého storočia, aj keď nie je vylúčené, že sa tu vyskytovalo už aj pred týmto obdobím (Danko et al. 2002). Rozširovanie areálu aj postupné zvyšovanie početnosti sovy dlhochvostej v rámci Slovenska potvrdzujú viacerí autori (napr. Karaska et al. 2014). Sova obyčajná bola zistená v Strážovských vrchoch v rozmedzí nadmorských výšok 310 až 1132 m n. m., kuvičok v rozmedzí 420 až 1002 m n. m., pôtik v rozmedzí nadmorských 500 až 970 m n. m. a konečne sova dlhochvostá v rozmedzí nadmorských výšok 460 až 1034 m n. m.

Parametre habitatu, ktorý preferovali štyri druhy sov sme vyhodnotili z porastových máp, pričom sme hodnotili vždy lesný porast, z ktorého sa daný jedinec sovy ozýval. Jednalo sa o nadmorskú výšku, sklon svahu, orientáciu svahu, polohu vzhľadom k hrebeňu (1 – 3), vek porastu, zloženie porastu, ďalej tri najrozšírenejšie dreviny, celkový počet drevín v poraste a výšku porastu. Skladba porastu: listnatý les 31,7 %; ihličnatý les 2,5 %; zmiešaný les 65,8 %. Ak sa pozrieme bližšie na zmiešané lesy, potom zmiešaný les s prevahou listnatých drevín tvorí väčšinu všetkých lesných

porastov so zastúpením 48,9 % a zmiešaný les s prevahou ihličnanov tvorí 16,9 % porastov. Výskyt ihličnanov v porastoch obývaných sovami tvorí priemerne 25 %.

Preferencia skladby porastu pre jednotlivé druhy sov:

● KUVIČOK VRABČÍ

preferuje 25,9 % ihličnanov a v 63,3 % teritórií kuvičkov sa vyskytuje buk

● PÔTIK KAPCAVÝ

preferuje 24,3 % ihličnanov v poraste a buk sa vyskytuje v 59 % teritórií pôtikov

● SOVA OBYČAJNÁ

preferuje 22,1 % ihličnanov v poraste a v 49,2 % teritórií sa vyskytuje buk

● SOVA DLHOCHVOSTÁ

preferuje najmenej ihličnín v poraste, len 17,7 % a buky sa vyskytujú v 57,1 % teritórií sov dlhochvostých.

Z jednotlivých druhov drevín v porastoch obývaných sovami bol najrozšírenejší

BUK 46,1 %

SMREK 22,6 %

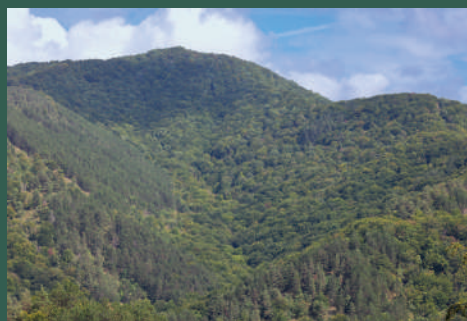
BOROVICA 13,7 %

menej často sa vyskytovali

JEDĽA 7,8 %

JAVOR HORSKÝ 5,9 %

DUB 3,8 %

Obr. 1 Kuvíček vrabčí, druhá najpočetnejšia sova Strážovských vrchov.

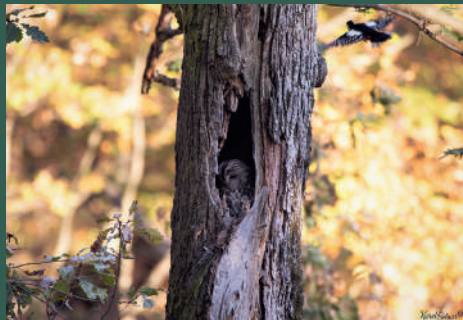
Obr. 2 Lokalita Košecké Podhradie, Strážovské vrchy. Staré bučiny s prímiesou smreka a borovice lesnej.

Obr. 3 Pohľad od Homôľky v centrálnej časti pohoria. Členitý reliéf porastený prevažne listnatým lesom, miestami s vápencovými skalnými útvarmi vystupujúcimi na povrch, charakteristický typ krajiny pre Strážovské vrchy.

Obr. 4 Biotop kuvíčka vrabčieho nad obcou Domaniža v severovýchodnej časti Strážovských vrchov.

V porastoch, kde sa ozývali sovy boli znamenane aj netypické druhy drevín pre zloženie habitatu niektorých druhov sov. Tak napríklad v teritóriu sovy obyčajnej bola zistená jelša, dub cerový či javor poľný, u sovy dlhochvostej bola zistená jarabina mukyňa. Pôtik kapcavý bol často zisťovaný v starých 90-160 ročných hrebeňových porastoch s prevahou bukov a prímiesou javora horského, borovice lesnej, duba zimného a jaseňa. Kuvíčok vrabčí bol zistený v 155 ročnom poraste buka a borovice lesnej. Za zmienku stojí aj zistenie pomerne značného počtu teritórií kuvíčkov vrabčích v listnatých porastoch, aj v čistých bučínach. Veková skladba porastov, v ktorých sa ozývali zistené sovy bola obyčajne veľmi vysoká. Vekové rozpätie porastov s výskytom sov bolo 50 – 220 rokov, priemerne 108,4 rokov. Priemerná výška porastov v ktorých sa vyskytovali sovy bola podľa porastových máp 25,2 metra.

Na záver treba dodať, že tieto výsledky naznačujú len určitú získanú vzorku, čo sa týka rozšírenia a početnosti lesných druhov sov, aj napriek tomu že zber údajov bol robený systematicky a zahŕňal všetky oblasti pohoria. V skutočnosti je v Strážovských vrchoch počet jedincov lesných druhov sov, respektíve ich hniezdných teritórií podľa názoru autorov ešte oveľa vyšší, ako sa to uvádza v tomto príspevku.

Obr. 5 Odpočinkové miesto sovy obyčajnej v suchom pahýli buka v starom prevažne listnatom poraste.

ENGLISH SUMMARY

Mapping of Forest Owl Species in the Strážov Hills

The target area for this study was the Strážovské vrchy mountains, which cover an area of approximately 900 km². Monitoring was carried out at altitudes ranging from 400 meters above sea level to the highest ridges, reaching around 1200 meters in forest habitats of diverse species composition (mainly beech, spruce, pine). During the monitoring period from 2019 to 2022, the territorial occurrence of four owl species was detected in the monitored area – with a total number of 319 territories. The most numerous species observed was the Tawny Owl (*Strix aluco*) with 144 territories (45.1 %), followed by the Eurasian Pygmy-owl (*Glaucidium passerinum*) with 90 territories (28.2 %), the Boreal Owl (*Aegolius funereus*) with 44 territories (13.8 %) and the list is closed by the Ural Owl (*Strix uralensis*) with 41 territories (12.9 %).

Obr. 6 Zliechovská dolina, pohľad od Košeckého Podhradia, Strážovské vrchy

POĎAKOVANIE

Naše poďakovanie za spoluprácu pri mapovaní sov a poskytnutie údajov patrí, menovite:

**Zuzane Masárovej
Ivane Kalafusovej
Ivanovi Fabovi
Jurajovi Krišínovi
Jurajovi Lednickému
Beňadikovi Machcinikovi
Vladimírovi Šrankovi**

Len veľmi malá časť údajov bola použitá z databázy Aves symfony s využitím údajov iných autorov pozorovaní ako sú autori článku, či vyššie menované osoby.

Táto práca bola čiastočne finančne podporená malými členskými projektmi Ochrany dravcov na Slovensku (RPS).

Použitá literatúra:

Danko Š., Darolová A., Krišín A. eds. 2002: Rozšírenie vtákov na Slovensku. VEDA Bratislava, 686 s.

Karaska D., Cichočki, W. & Kocian, L. 2014: Hniezdne rozšírenie vtáctva Oravy. SOS/BirdLife Slovensko, Bratislava, 620 s.

50 LET MONITORINGU ORLA KRÁLOVSKÉHO (AQUILA HELIACA) V ČESKÉ REPUBLICE

✍ David Horal 📷 K. Šotnár

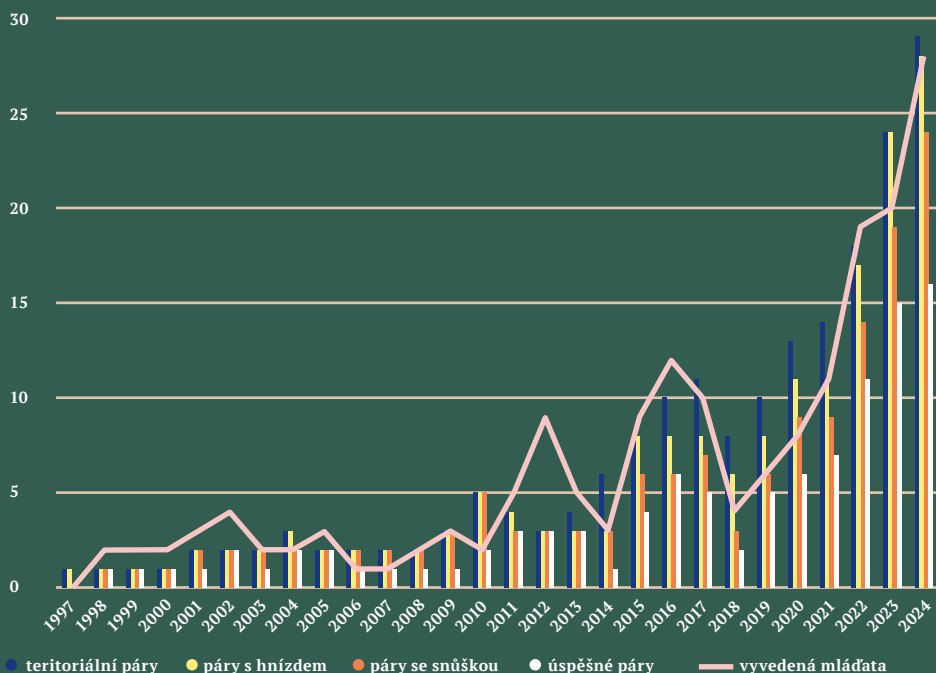

Obr. 1 Historicky první mláďata orla královského v Česku, Lanžhot, 22. 6. 1998.

Přestože existují nepotvrzené zprávy o hnízdění orla královského (*Aquila heliaca*) v okolí Lednice již ve 20. letech 20. století, pravidelně u nás tento druh hnízdí až od roku 1998 (obr. 1): o rok dříve orlí pár dostavěl staré hnízdo káně lesní v oblasti soutoku Moravy a Dyje (ptačí oblast Soutok – Tvrdonicko, nedaleko trojmezí Česka, Slovenska a Rakouska) a další rok na něm vyvedl dvě mláďata. Do té doby se u nás orlí královští objevovali jen vzácně, v souvislosti s rostoucí populací na západním Slovensku. Jen o rok později než u nás (1999) pak tento druh poprvé zahnízdil i v sousedním Rakousku.

Až do roku 2007 zůstala oblast Soutoku jediným hnízdištěm orla královského v Česku, od roku 2001 v počtu dvou párů, v roce 2004 zde dokonce výjimečně zahnízдили páry tři. V roce 2008 poprvé zahníždil na jiné lokalitě, u Lednice, jeho areál však stále zůstával omezen na okres Břeclav. V dalších letech nastalo pozvolné šíření spolu s nárůstem početnosti, které trvají dodnes (obr. 2). V roce 2010 začal hnízdit v okresech Brno-venkov a Znojmo, v roce 2014 na Hodonínsku, v roce 2016 poprvé i mimo území Jihomoravského kraje, a to na Uherskohradištsku v kraji Zlínském. V roce 2022 orel královský poprvé zahníždil v regionu střední Moravy – Hané, a to na okrese Kroměříž. Jedná se stále o nejsevernější hnízdící pár panonské (sub)populace orla královského, kterou tvoří ptáci hnízdící v Maďarsku, na Slovensku, v Rakousku,

v Česku, v srbské Vojvodině a v Rumunsku v oblasti přilehlé k maďarským hranicím. V témže roce pak orli královští poprvé zahníždili i v Čechách, konkrétně v Jihočeském kraji v okrese Jindřichův Hradec, i když jen pár kilometrů od hranic Moravy. V současné době se jedná o nejzápadnější hnízdiště v rámci celého světového areálu druhu (před několika lety existovalo v Rakousku hnízdiště položené ještě o něco více na západ, to je však nyní opuštěné). V roce 2023 bylo prokázáno první hnízdění na Vyškovsku (kde se však teritoriální pár na jiné lokalitě zdržoval již v roce 2020) a zatím posledním projevem dalšího šíření je ustavení nového teritoriálního páru ve východních Čechách, v Polabské nížině.

Obr. 2 Vývoj populace orla královského (*Aquila heliaca*) v Česku (1997 – 2024).

Populace orla královského tak narostla z jednoho páru v roce 1998 na (ještě nedávno těžko představitelných) 29 teritoriálních párů v roce 2024 (obr. 2). Z nich u 28 byla zaznamenána hnízdní aktivita (stavba nového nebo dostavění starého hnízda), u 24 byla potvrzena nebo předpokládána inkubace snůšky. U 19 párů došlo k vylíhnutí alespoň jednoho mláděte, 16 z nich úspěšně vyvedlo celkem 28 mláďat. Ve všech těchto parametrech se jedná o rekordní hodnoty během stále relativně krátké historie hnízdění orla královského u nás. Dlouhodobá produktivita dosahuje hodnot 1,21 mláďat na každé započaté resp. 1,71 na úspěšné hnízdění, kterých je v dlouhodobém průměru 71 %. Během 27 sezón opustilo hnízda 178 mláďat. Jádrou oblasti zůstává i nadále Břeclavsko: z 29 párů jich na tomto okrese žije plných 10, a z toho 6 přímo v ptačí oblasti Soutok – Tvrdonicko.

Nejvýše položené hnízdiště je to již zmíněné jihočeské (500 m n.m.), v Bílých Karpatech vystupuje po 450 m n.m., těžišťem výskytu však stále zůstávají nejnižší polohy – 65 % hnízdišť leží v polohách do 200 m n.m. Nejčastějšími hnízdními stromy jsou hybridní topoly (s hnízdy obvykle na jmelí) a duby letní (zde obvykle na ochmetu), ale byla zjištěna i hnízda na topolu bílém (lindě), borovici lesní i černé, jasanu a dokonce i vrbě, akátu, modřínu nebo jedli.

Nedílnou součástí monitoringu je i kroužkování mláďat na hnízdech: za období 1998-2024 bylo okroužkováno celkem

122 mláďat, z toho 97 kroužkoval Hynek Matušík a 22 Petr Horák. Od roku 2023 se používají červené odečítací kroužky s bílým trojmístným kódem (písmeno H a dvě číslice). Od roku 2017 bylo také celkem 29 mláďat označeno GPS-GSM loggery v rámci různých projektů ve spolupráci Veterinární univerzity v Brně a rakouské společnosti TB Raab.

Závěrem bych chtěl poděkovat všem spolupracovníkům, kteří za celou historii přispěli k ochraně či monitoringu orla královského u nás.

ENGLISH SUMMARY

50 Years of Monitoring of the Eastern Imperial Eagle (*Aquila heliaca*) in the Czech Republic

For the past 50 years, the monitoring of the Eastern Imperial Eagle (*Aquila heliaca*) in the Czech Republic has revealed significant population growth. The population increased from just one pair in 1998 to an impressive 29 territorial pairs by 2024, a figure that was once hard to imagine. The highest nesting site is located in South Bohemia at an elevation of 500 meters above sea level, while in the White Carpathians, it reaches up to 450 meters. However, the majority of nesting sites – 65 % are found at lower elevations, specifically below 200 meters above sea level. to everyone who participated in the census.

Tento článek je věnován památce Petra Horáka (1956 – 2005), významného dravce a aktivního člena SOVDS i RPS.

HNÍZDNÍ POPULACE ORLA SKALNÍHO (AQUILA CHRYSAETOS) V ČESKÉ REPUBLICE

✍ Petr Orel, ZO ČSOP Nový Jičín-Záchranná stanice a DPP Bartošovice, orel@csopnj.cz.

ÚVOD

Na území České republiky býval orl skalní v minulosti relativně běžným druhem a hnízdl zde pravidelně až do 80. let 19. století v Beskydech, Orlických horách, Jeseníkách a Krkonoších, ale i v dalších horských i hustěji zalesněných nížinných oblastech českých zemí. Poté je jeho výskyt na našem území zaznamenáván zřídka, většinou šlo o mladé jedince na tzv. pohnízdni potulce. Z historických záznamů plyne, že okolnosti spojené s ukončením hnízdění je doloženo zástřelem hnízdního páru, vybráním mláďat či snůšky. Právě jednoznačná odpověď

orkalního v českých zemích byla jednou z hlavních motivací autorů projektu „Návrat orla skalního do ČR“ (P.Orel, O.Závalský, 2006). Dalším důvodem zpracování projektu byla jeho role v ekosystému, orl skalní jako predátor, který zastupuje vrcholové místo v potravinové pyramidě, v české přírodě bezesporu chyběl. Třetím impulzem pak byla snaha o zviditelnění problematiky ochrany přírody u co nejširší laické veřejnosti, orl skalní jako vlajkový druh tomuto bezesporu přispěl. Cílem projektu bylo nastartování procesu obnovení hnízdní populace orla skalního v ČR.

METODIKA PROJEKTU

Projekt byl založen na poznání, že orl skalní je poměrně konzervativní druh, vázaný na místo svého narození. Tam se i zpravidla při dosažení pohlavní dospělosti vrací a obsazuje uvolněné hnízdní teritorium, nebo se usazuje v jeho okrajové části. Projekt byl postaven na repatriaci mláďat, která mohla být získána dvojným způsobem, jednak získáním vhodných jedinců z odchovů v lidské péči, jednak získání mláďat z divoké populace na Slovensku. Od první varianty jsme ustoupili, neboť se podařilo téměř nemožné, přesvědčit kompetentní orgány státní ochrany přírody na Slovensku, ale i v ČR, že je tato druhá varianta optimální a v žádném případě neohrozí slovenskou populaci, naopak ji svým způsobem stabilizuje a posílí. Ročně mělo jít o 4 – 5 mláďat, vypouštění se předpokládalo po dobu 5 – 6 let. To se z objektivních důvodů (jedno mládě v monitorovaném hnízdě, nepříznivé počasí) často nepodařilo a tak se vypouštění mláďat protáhlo do roku 2017.

Mláďata byla odebírána (vždy druhé- slabší mládě v hnízdě) ve stáří 5 až 10 dnů jeho věku, aby se pokud možno vyloučilo zranění mladšího mláděte starším sourozencem (vrožený kainismus u karpatské populace orla skalního). Následně byla mláďata podložena k adoptivním matkám – trvale handicapovaným samicím orla skalního v lidské péči (v záchrané stanici /ZS/ v Bartošovicích a ZS v Zázrivé). V péči adoptivního rodiče zůstávala mláďata do doby, kdy již sama zvládala příjem potravy a měla vyvinutou termoregulaci. Přístup člověka-ošetřovatele byl omezen na nezbytné minimum, tak aby nedošlo k nežádoucímu imprintin-

gu na člověka. Ve stáří 55 až 60 dnů byla mláďata přepravena do vypouštěcí voliéry v okrajové části Moravskoslezských Beskyd a později do Oderských vrchů.

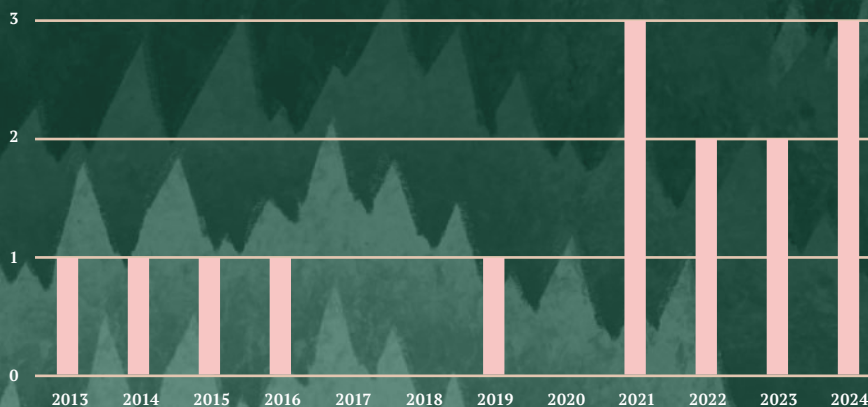
Ve stáří 85-95 dnů jsme mláďata vypustili do volné přírody. Všichni vypuštění mladí orli byli vybaveni vysílačkami (první roky to byly radiové s plánovanou funkčností po dobu 4 – 6 let, později satelitními a v posledních letech vysílačkami na systému GPS). Po celou dobu probíhal jejich intenzivní monitoring. Orli byli na vypouštěcí lokalitě příkrmováni až do jejího opuštění, zpravidla několik měsíců. Všechna mláďata byla okroužkována, měla implantované mikročipy, ode všech byl také odebrán vzorek krve na analýzu DNA. Metodika celého projektu byla samozřejmě dle nově získaných znalostí a praxe dále modifikována a zkvalitňována. Od roku 2006, kdy byl projekt zahájen, do roku 2017, kdy proběhlo poslední vypouštění, bylo v rámci projektu vypuštěno celkem 27 mláďat orlů skalních, z toho jedno mládě pocházelo z odchovu ZOO Liberec, všechna ostatní byla získána na Slovensku.

VÝSLEDKY PROJEKTU

První hmatatelné výsledky projektu se dostavily v roce 2009, kdy jsme zaznamenali, že samec David, vypuštěný v roce 2006, drží teritorium a to cca 30km vzdušnou čarou od místa vypuštění. Na sklonku toho roku už s ním tento prostor sdílela samice Filoména (vyp.2007). V roce 2010 bylo jejich hnízdění neúspěšné, tak jako v roce 2011, v obou případech nebyly snůšky oplozené. V tomtéž roce proběhlo neúspěšné hnízdění přímo na vypouštěcí lokalitě v Beskydech, v obou případech byla příčinou pohlavní nedozrálost hnízdících orlů. Naopak v roce 2011 poprvé a úspěšně vyhnízdila samice Cecilka (2006) a to ve Strážovských vrších. První úspěšné hnízdění na území Moravy jsme zaznamenali v roce 2013, byla vyvedena samice, která dostala symbolické jméno Anežka. Vzhledem k omezenému rozsahu tohoto příspěvku nelze popsat jednotlivé osudy vypuštěných orlů skalních. Díky instalovaným vysílačkám jsme měli možnost je sledovat, v řadě případů jsme zaznamenali bolestivé ztráty (zástřely, postřelení, nelegální odchyt, otravy karbofuranem, úhyny na podpěrných sloupech VN, zranění el. proudem i náraz do vodičů). Ztráty byly bohužel mnohem větší, než jsme predikovali. Nicméně se potvrdilo, že orlí vypuštění v rámci projektu jsou zcela plnohodnotní ve vztahu k divoké populaci tohoto druhu. Při zahájení projektu byla slovenská hnízdící populace orlů skalních vzdálena vzdušnou čarou cca 40 – 50 km od hranice s ČR. Dnes můžeme konstatovat, že nově vzniklá mikropopulace orlů skalních na Moravě se provázala s tou slovenskou, ale i polskou. V několika případech došlo k obměně jedinců tvořících hnízdící pár na Moravě, což svědčí o určité životaschopnosti.

V roce 2024 jsme evidovali celkem 6 hnízdících teritorií orlů skalních, přičemž intenzita monitoringu jednotlivých párů odvisí od časové dostupnosti hnízdících teritorií. Tři páry hnízí v Oderských vrších, resp. na Vítkovské vrchovině. Jeden pár v severní části Moravskoslezských Beskyd, další pár v Javorníkách a v roce 2024 byl nově potvrzen i hnízdící výskyt v Podbeskydské pahorkatině. Od roku 2013 do loňského roku 2024 bylo dle našeho monitoringu úspěšně vyvedeno na Moravě 15 mláďat (obr. 1).

Obr. 1 Počty vyvedených mláďat orla skalního v České republice (2013-2024).

**Velmi zajímavé a do jisté míry
zarážející je, že z těchto mláďat bylo
11 prokazatelně samičího pohlaví. Řada
hnízdění nebyla úspěšná, nejčastější
příčinou byla neoplozená snůška nebo
odumřelý zárodek ve vejci, v jednom
případě šlo o vyrušení paraglidingem, ve
dvou případech šlo o rušení ze strany
armády ČR (tomu se již podařilo zabránit
dohodou s AČR, došlo také k dohodě
s provozovateli startoviště paraglidingu,
které se nachází v okrajové části jednoho
z domovských teritorií orla skalního).**

ZÁVĚR

Projekt přinesl celou řadu nových poznatků z oblasti disperze a to díky intenzivní a systematické telemetrii vypuštěných jedinců orlů skalních, ale také řadu zajímavostí z jejich etologie a sociálního chování tohoto druhu. Potvrdilo se, že orlí skalní jsou výrazně filopatričtí, i po opuštění vypouštěcí lokality se po čase do blízkosti „rodiště“ opět v různé míře navraceli. Vypuštění mláďat vedlo na obou vybraných místech k přítáhnutí divokých, ještě nedospělých orlů skalních, kteří zde obsadili teritoria a úspěšně hnízdí. To jenom potvrzuje to, že lokality vybrané k vypuštění byly zvoleny správně. I přes značné komplikace, které projekt provázely, se podařilo naplnit cíl projektu- obnovu hnízdní populace orla skalního na území ČR. Samozřejmě jde o velmi křehkou populaci a je nezbytné v managementu současné populace intenzivně pokračovat. V tomto kontextu je potřeba poděkovat za dosavadní velmi dobrou a pragmatickou spolupráci jak Vojenskými lesy a statky, s.p., tak s Lesy České republiky, s.p.

ENGLISH SUMMARY

Breeding Population of Golden Eagles (*Aquila chrysaetos*) in the Czech Republic

Historically, golden eagles were relatively common in the Czech Republic and nested here regularly until the 1880s. Records indicate that the decline in their breeding occurred due to human actions, such as the shooting of nesting pairs and the removal of chicks or nestlings. This history of human impact on the species was a major motivation behind the project "Return of the Golden Eagle to the Czech Republic". The project focused on repatriating chicks from the wild population in Slovakia. The chicks (always the second - weaker chick) were removed from the nest at the age of 5 to 10 days. Thanks to the installed satellite transmitters we had the opportunity to monitor them. However, we observed various threats that led to losses, including shootings, illegal trapping, carbofuran poisoning, deaths caused by high-voltage poles, electrocution, and collisions with wires. The first successful nesting in Moravia was recorded in 2013. In 2024 we recorded a total of 6 nesting territories of golden eagles.

Literatura - zdroje:

Orel P., Závalský O., 2006: Repatriační projekt: *Aquila chrysaetos* Orel skalní: Návrh do České republiky. Český svaz ochránců přírody, Nový Jičín- Záchraná stanice Bartošovice.

Orel P., 2014: Závěrečná analýza, Projekt „Návrat orla skalního do České republiky“.

Zuskin J., Zuskinová M., Korňan J., 2003: Program záchrany orla skalního (*Aquila chrysaetos* Linnaeus, 1758). Štátní ochrana přírody. 24 s.

50 LET MONITORINGU SOKOLA STĚHOVAVÉHO (FALCO PEREGRINUS) V ČESKÉ REPUBLICĚ

✍ Václav Beran a Josef Vrána 📷 V. Sojka

50

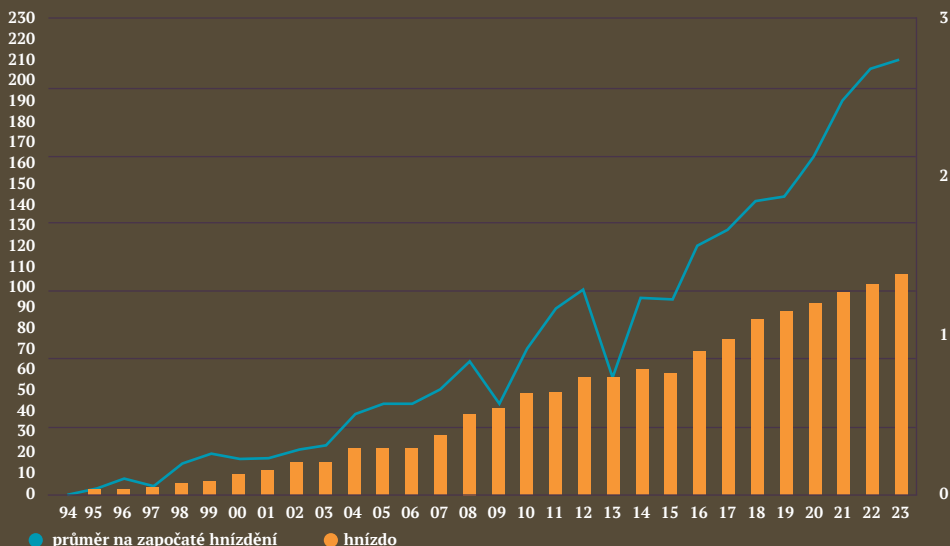
The number '50' is rendered in a large, bold, orange font. The digit '0' is stylized to resemble an eye, with a white iris and a dark grey pupil.

Údaje o hnízdění sokolů máme od 19. století. Jaká byla přirozená početnost sokolů stěhovavých v té době ale bohužel nevíme. Od r. 1929 byl sokol stěhovavý chráněn a jeho stavy se následně zvýšily. Populace zřejmě dosáhla svého maxima v letech 1940 až 1950, kdy sokoli hnízdili prakticky ve všech skalnatých oblastech, a mohla dosahovat početnosti okolo 60 až 80 párů. Zlom v příznivém vývoji sokolí populace nastal po r. 1950. Během krátkého období došlo k razantnímu poklesu početnosti a k vymizení druhu z většiny území dnešní České republiky. V sedmdesátých a osmdesátých letech byla prokázána souhrnně pouze čtyři hnízdění.

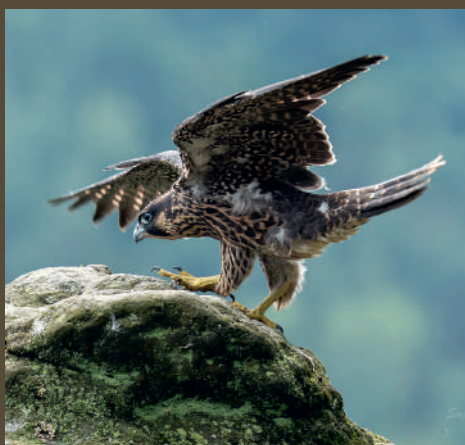
První páry se u nás prokazatelně objevily na Šumavě v letech 1987 a 1989 a v Krkonoších v r. 1992. Otázkou je, zda v horském prostředí mohli přežívat již dříve, zvláště pak na Šumavě v hraničním pásmu. V městském prostředí sokoli obsadili centrum Prahy (od 1995) a centrum Plzně (od

1996), později však obě hnízdiště zanikla. Avšak zásadní vliv na návrat sokola na česká hnízdiště mělo obnovení populace v Saském Švýcarsku. Mladí sokoli z těchto nově vzniklých hnízdišť se postupně začali šířit do našich pohraničních hor a obsazovat atraktivní lokality desítky let opuštěné. V r. 1996 prvně zahnízdily 2 páry na české straně Labských pískovců, v r. 1998 se objevil první pár na Broumovsku a v r. 2001 v Jeseníkách, na Českolipsku a v Českém ráji.

Další šíření jižním a východním směrem bylo pomalé. Po r. 2010 zeslábl na přírodních stanovištích vliv saských sokolů a tuto roli převzali sokoli jeseničtí. Na historická hnízdiště v Moravském krasu se sokoli vrátili až v r. 2016. Do současnosti však pokračuje pozitivní trend, takže v r. 2023 bylo potvrzeno 135 teritorií (obr. 1).

Obr. 1 Vývoj populace sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) v České republice (1994-2023).

Hnízdění na industriálních stavbách je fenomén, který se k nám rozšířil z Německa. První páry v areálech elektráren a dalších průmyslových objektech proto hnízili v Podkrušnohorské pánvi. První prokázané hnízdění v roce 2010 proběhlo ve smotku kabelů na komíně elektrárny Tušimice ve výšce téměř 300 m nad zemí. S instalací budek postupně párů na stavbách přibývalo a začaly se postupně šířit na východ. V roce 2023 proběhlo úspěšné hnízdění v budce na ochozu komína elektrárny Dětmarovice na samém východě republiky.

Zajímavý je fakt, že hnízdní úspěšnost na stavbách je v průměru o 20 – 30 % vyšší než na přirozených hnízdištích a dosahuje téměř 90 %. Rozdíl v hnízdní úspěšnosti je tak velký i přesto, že v přirozeném prostředí velká většina párů hnízdí ve zvláště chráněných územích. V roce 2023 hnízdilo na stavbách již 41 párů.

V roce 2023 bylo prokázáno první věrohodné hnízdění sokolů stěhovavých v České Republice na stromě. Šlo o pár hnízdící na umělé hnízdní podložce v Beskydech. Nejvyšší počet párů v jedné oblasti je v Jeseníkách a okolí, kde hnízdí celá čtvrtina české populace z přírodního prostředí, celkem 24 párů.

V roce 2023 byl vyšetřením kadaverů doložen úhyn 11 sokolů na ptačí chřipku H5N1. U dalších 8 jedinců jsme měli podezření na úhyn na H5N1, ale vyšetření nebylo provedeno. Nicméně v roce 2024 již nebyly úhyny na ptačí chřipku zjištěny a nedošlo ani k poklesu počtu párů.

Část mláďat je každoročně označena kroužky a na mnoha hnízdištích jsou hnízdící ptáci pravidelně odečítáni. V období let 2019 až 2023 bylo celkem označeno okolo 650 sokolů. Za stejné období jsme získali včetně sokolů zahraničních celkem 317 nálezů a odečtů. Ze zahraničí u nás nejčastěji hnízdí sokoli z Německa, jednotlivě byli zjištěni i ptáci z Polska, Slovenska a Maďarska.

ENGLISH SUMMARY

50 Years of Monitoring of the Peregrine Falcon (*Falco peregrinus*) in the Czech Republic

For the past 50 years, the monitoring of the Peregrine Falcon in the Czech Republic has revealed significant population growth. The population increased from just three pairs in 1995 to an impressive 107 territorial pairs by 2023. Nesting on industrial buildings is a phenomenon that has spread to us from Germany. In 2023, 41 pairs were already breeding on the construction sites. In 2023, the first nesting of peregrine falcons in a tree was recorded in the Czech Republic.

Závěrem bychom chtěli poděkovat všem spolupracovníkům, kteří za celou historii přispěli k ochraně či monitoringu sokola stěhovavého v ČR. Jsou jich desítky.

HISTORIE SLEDOVÁNÍ RAROHA VELKÉHO (*FALCO CHERRUG*) V ČESKÉ REPUBLICE

✍ Vlasta Škorpíková 📷 V. Škorpíková

V České republice bylo první hnízdění raroha velkého (*Falco cherrug*) prokazatelně zjištěno v roce 1842. Pár zahnízdil na skále v údolí Vltavy u Větrušic. Samice byla ulovena. Druhý hnízdní pokus na protějším břehu v následujícím roce skončil podobně – pár byl uloven, mláďata vybrána. V dalších více než 100 letech byl roroh zjišťován jen zřídka v podobě jednotlivých pozorování nebo zahnízdění. Od konce 50. let 20. století začíná hnízdit na Moravě, hlavně v lužních lesích Břeclavska. Počínaje rokem 1976 je druh pravidelně monitorován. Do roku 2005 především zásluhou Petra Horáka, po jeho smrti se na jeho sledování a ochraně podílí malý tým lidí – kromě autorky tohoto příspěvku jsou to především David Horal, Václav Beran a Pavel Štěpánek.

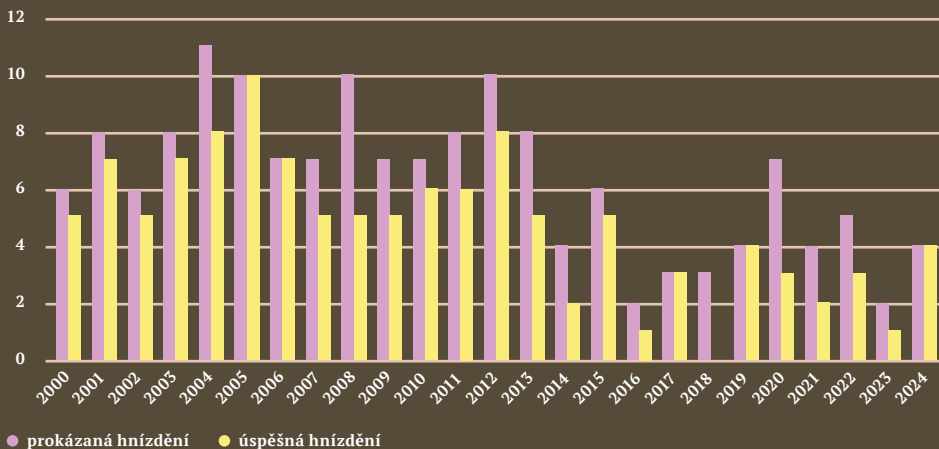
Hnízdění roarha velkého v ČR je v posledních 50 letech vázáno téměř výlučně na jižní Moravu, oblast jižně od Brna zahrnující části okresů Brno-venkov, Břeclav a Znojmo. Zahnízdění mimo tento region jsou vzácná a zatím nevedla k vytvoření trvalého osídlení nového území. Nejčastěji jsou zjišťována v nížině kolem Labe ve východních, středních a severních Čechách, několik let bylo využíváno i Osoblažsko při hranici severní Moravy s Polskem.

V letech 2000 – 2024 (obr. 1) evidujeme každoročně 2 – 11 prokázaných hnízdění. Zatímco v začátku toho období jsme nikdy nezjistili méně než šest hnízdění, v roce 2013 se situace obrátila a více než šest párů (7) hnízdilo jen v roce 2020. V roce 2018 jsme dokonce nezaznamenali žádné úspěšné hnízdění.

V letech 2011-2024 hnízdili naši rarozi převážně v hnízdech dravců na stromech (33×). Často však využívali i stožárů elektrického vedení, a to buď umělých podložek (20×) nebo hnízd krkavců či vran (10×), jednou zahnízdili v budce. Preference pro stožáry je však v posledních letech zřejmá, počínaje rokem 2016 počet hnízdění tohoto typu převažuje nad hnízděním na stromech a v letech 2023 a 2024 jsme už žádný pár, který by obsadil stromové hnízdo, nezjistili.

Určitě se nedá říci, že by se rarohům v České republice dařilo dobře. Je třeba si ale zaprvé uvědomit, že na našem území dosahuje areál druhu své severozápadní hranice, takže fluktuaci počtů a značnou závislost na vývoji v areálových zemích lze očekávat. Na druhé straně u nás rarozi hnízdili už i ve vyšších počtech než dnes, a přitom stavy druhu byly v Maďarsku či na Slovensku oproti dnešku nižší. Co jej tedy u nás nejvíce ohrožuje, co mu schází? Velkým nebezpečím jsou pro rarohy sloupky vysokého napětí.

Obr. 1 Počet prokázaných a úspěšných hnízdění roarha velkého v České republice v letech 2000 – 2024.

Obr. 2 Mláďata raroha velkého ve stromovém hnízdě jsou obrázkem dnes už velmi výjimečným, Jevišovka (okres Břeclav), 13. 6. 2020.

Úhyny v důsledku výboje zaznamenáváme téměř každoročně. Dalším negativním faktorem je přinejmenším v některých oblastech nedostatek vhodných hnízd. Nepřímo rarohy jistě zasahuje tristní stav naší zemědělské krajiny, která kvůli důslednému využívání půdy a úspěšnému boji se škůdci nenabízí dostatek potravy. Někdy k neúspěšnosti hnízdění přispěje rušení lidmi nebo špatné počasí v době malých mláďat. Vliv může mít i rostoucí počet jiných dravců (sokol stěhovavý, orel mořský a královský, oba druhy luňáků) a výra velkého, kteří mají často zájem o stejnou kořist, někdy i stejné hnízdo.

Raroh velký je dnes v České republice nejohroženějším dravcem. Rádi bychom jej této nálepky zbavili, ale jestli instalace stovky podložek na stožáry, která proběhla v posledních dvou letech, nepomůže, asi se nám to v dohledné době nepodaří.

ENGLISH SUMMARY

History of Monitoring the Saker Falcon (*Falco cherrug*) in the Czech Republic

In the Czech Republic, the first documented breeding of the Saker Falcon (*Falco cherrug*) occurred in 1842. The species has been regularly monitored since 1976. Over the past 50 years, nesting of the Saker Falcon has predominantly taken place in South Moravia. From 2000 to 2024, the annual number of recorded breeding occurrences has ranged from 2 to 11. While at the beginning of this period we never detected less than six breeding pairs, in 2013 the situation reversed and more than six pairs (7) nested only in 2020. In 2018 we even recorded no successful nesting.

Spolufinancovaný
Evropskou unií

KONFERENCE O ORLU MOŘSKÉM V CHORVATSKU – „WHITE-TAILED EAGLE CONFERENCE 2024“

 David Horal D. Horal, J. Chavko

Ve dnech 16. – 20. září 2024 se v chorvatském Osijeku konala v pořadí devátá celoevropská konference, zaměřená na orla mořského (orliak mořský, *Haliaeetus albicilla*) a okrajově i další druhy rodu *Haliaeetus*. Předchozí konference na toto téma se konala v roce 2017 v Estonsku, žádný zástupce ze Slovenska ani z Česka se jí tehdy nezúčastnil. Místo konání nemohlo být zvoleno lépe – nedaleký přírodní park Kopački Rit představuje oblast s nejvyšší hnízdní hustotou tohoto druhu na světě, na ploše kolem 20.000 ha hnízdí okolo 90 párů a spolu s přilehlými územími v Maďarsku (NP Duna-Dráva) a Srbsku (rezervace Gorne Podunavlje) představuje jednu z jádrových populací v rámci celé Evropy.

Konferenci organizovala nevládní organizace Croatia Society for Birds and Nature Protection ve spolupráci s Univerzitou J. J. Strossmayera v Osijeku, konkrétně manželé Tibor a Alma Mikuskovi. Konference se zúčastnilo přes 50 ornitologů z 20 zemí Evropy a USA. Během čtyřdenního odborného programu zaznělo 48 přednášek (včetně referátu M. Gálise, J. Chavka a R. Slobodníka o stavu populace orla mořského na Slovensku – v současnosti je evidováno 65 hnízdních párů, což představuje odhadem 70 – 80 % skutečné populace) a prezentovány byly i čtyři poster; sborník abstrakt by v době vydání časopisu již měl být dostupný online.

Prostřední den konference byl věnován terénní exkurzi právě do přírodního parku Kopački Rit v době blížící se kulminace Dunaje (708 cm, 6706 m³/s). Těžko vypíchnout z prezentovaného objemu nových poznatků o tomto majestátním dravci jen několik poznatků; osobně mě nejvíc zaujal prezentovaný případ polygynie u reintrodukované populace ve Skotsku, kdy se jeden samec zúčastnil hnízdění se dvěma samicemi na dvou různých hnízdech, vzdálených od sebe asi 45 km, přičemž obě hnízdění byla úspěšná (u jednoho z nich zmizel původní samec v době těsně před snášením vajec). Velmi zajímavé bylo i vyhodnocení několikaletého sledování jednoho hnízda v Lotyšsku pomocí kamery. Ve dvou letech po sobě hnízdo zcela zničila (rozebrala) již vzletná mláďata, vracející se na hnízdo, a rodičovský pár tak v obou následujících sezónách musel postavit zcela nové hnízdo.

V Dánsku byl dokumentován pravděpodobně nejstarší známý orl mořský ve volné přírodě – samice kroužkovaná v Německu (Šlesvicko – Holštýnsko) ve stáří 39 let, která hnízdí pravidelně od roku 2010 až do letošního roku se značeným samcem rovněž z Německa (věk 26 let). Na konferenci byla prezentována řada úspěšných reintrodukčních projektů (Irsko, Skotsko, jižní Anglie, Wales, Francie, Španělsko).

Na závěr uvedu některá z prezentovaných čísel o aktuální početnosti orla mořského ve vybraných evropských zemích:

ZEMĚ	POČET PÁRŮ	ROK
NĚMECKO	1100	
DÁNSKO	155	2023
ČESKO	160–180	2023
RAKOUSKO	53	2023
MAĎARSKO	397	2023
SRBSKO	162	2022
BOSNA A HERCEGOVINA	9-11	2019
BULHARSKO	100	
RUMUNSKO	200	
MOLDAVSKO	20	2022 – 2024
LOTYŠSKO	150–200	
SKOTSKO	150–180	
FINSKO	600	
ISLAND	90	
FRANCIE	7	2024
JÍŽNÍ ANGLIE	4	2024
IRSKO	15	2024
ŠPANĚLSKO	3	2024 (ZATÍM BEZ ÚSPĚŠNÉHO HNÍZDĚNÍ)

Přičemž prakticky v celém evropském areálu početnost nadále stoupá. K tomu jen poznámka – čísla nejsou plně srovnatelná, pro některé země se jedná o odhad počtu teritoriálních párů, pro jiné počet hnízdicích párů (tj. které měly alespoň snůšku) atd. Účast na konferenci byla podpořena z projektu LIFE Danube Free Sky.

ENGLISH SUMMARY

**White-tailed Eagle
Conference 2024 in Croatia**

A five-day conference on the White-tailed Eagle (*Haliaeetus albicilla*) was held in Osijek, Croatia, from 16-20 September 2024. The conference was organized by the Croatian Society for Birds and Nature Protection in cooperation with the University of J. J. Strossmayer in Osijek, represented by Mr. and Mrs. Tibor and Alma Mikusko. The conference was attended by over 50 ornithologists from 20 European countries and the USA. During the four-day scientific program, a paper titled "Population of White-tailed Eagle in Slovakia" (authors M. Gális, J. Chavko and R. Slobodník) was presented along with 48 lectures and four posters. The conference also featured a full-day excursion to Kopački Rit Nature Park, which is known for having the highest nesting density of White-tailed Eagles in the world. Participation in the conference was supported by the LIFE Danube Free Sky project.

VDÁVA

Ochrana dravcov na Slovensku

VEDÚCI REDAKTOR

Roman Slobodník

REDAKČNÁ RADA

Lucia Deutschová

Jozef Chavko

PREKLADY

Eva Horková

VIZUÁLNY KONCEPT

studio pajerchin | pajerchin.sk

ADRESA

Ochrana dravcov na Slovensku

Raptor Protection of Slovakia (RPS)

Trhová 54

Bratislava 841 01

OBCHODNÉ ÚDAJE

Bankové spojenie: Tatra banka a.s.

IBAN: SK551100000002623078364

IČO: 31797717

DIČ: 2021518851

KONTAKT

dravce@dravce.sk

+421 911 882 626

dravce.sk

dravce.sk/dar

ISSN: 1336 – 6874

Náklad: 200 ks

MALÉ ČLENSKÉ PROJEKTY RPS,
KTORÝCH VÝSLEDKY SÚ PREZENTOVANÉ,
BOLI REALIZOVANÉ AJ V RÁMCI PROGRAMU
3DODZSE 2024, S PODPOROU
ZÁPADOSLOVENSKEJ ENERGETIKY, A.S.

Neprešlo jazykovou úpravou. Redakcia zásadným spôsobom nezasahovala do obsahu správ jednotlivých pracovných skupín.

VZNIK ČASOPISU FINANČNE
PODPORILA NADÁCIA ZSE,
V RÁMCI PROGRAMU 3DODZSE
– DÁVAME DOMOV DRAVCOM.

ĎAKUJEME!

